

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Trestný čin znásilnění jako následek rizikového chování studentek VŠ

Bakalářská práce

Autor: Lenka Pohořalová
Studijní program: B 7507 - Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lenka Pohořalová
Studium:	P131116
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Trestný čin znásilnění jako následek rizikového chování studentek VŠ
Název bakalářské práce AJ:	The crime of rape - risky behavior of university students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestného činu znásilnění. V teoretické části si klade za cíl podat základní vhled do mravnostní kriminality, především se zaměřením na trestný čin znásilnění. Dále definovat právní vymezení tohoto trestného činu a formulovat jeho nejen sociální dopad na oběť. Též se tato část věnuje typologii oběti trestného činu znásilnění jako významného faktoru přispívajícího ke spáchání tohoto trestného činu. V empirické části se práce snaží zmapovat problém potencionálně rizikového chování u studentek vysokých škol zvyšující pravděpodobnost spáchání nebo napomáhající ke spáchání sexuálně motivovaného trestného činu a jaké preventivní opatření cílová skupina používá. Výzkumné šetření je provedeno formou dotazníku.

BOURKEOVÁ, Joanna. Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2010. 555 s. ISBN 978-80-204-1984-2. KOVÁŘ, Petr a kol. Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva. Praha: Maxdorf, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5. CHMELÍK, Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Vydání první. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl
Oponent: Mgr. Lucie Špráchalová

Datum zadání závěrečné práce: 12.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením JUDr. Miroslava Antla) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2015

.....

Poděkování

Děkuji JUDr. Miroslavovi Antlovi za odborné vedení, čas a cenné rady týkající se této bakalářské práce. Dále děkuji Mgr. Stanislavě Hoferkové, Ph.D. za odbornou konzultaci k této práci. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat respondentkám za jejich ochotu spolupracovat při výzkumném šetření.

Anotace

POHOŘALOVÁ, Lenka. *Trestný čin znásilnění jako následek rizikového chování studentek VŠ*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 58 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestného činu znásilnění. V teoretické části si klade za cíl podat základní vhled do mravnostní kriminality, především se zaměřením na trestný čin znásilnění. Dále definovat právní vymezení tohoto trestného činu a formulovat jeho nejen sociální dopad na oběť. Též se tato část věnuje typologii oběti trestného činu znásilnění jako významného faktoru přispívajícího ke spáchání tohoto trestného činu. V empirické části se práce snaží zmapovat problém potenciálně rizikového chování u studentek vysokých škol zvyšující pravděpodobnost spáchání nebo napomáhající ke spáchání sexuálně motivovaného trestného činu a jaké preventivní opatření cílová skupina používá. Výzkumné šetření je provedeno formou dotazníku.

Klíčová slova: znásilnění, rizikové chování, oběť

Annotation

POHOŘALOVÁ, Lenka. *The crime of rape - risky behavior of university students*. Faculty of Education, University Hradec Králové. 2016. 58 pp. Bachelor Degree Thesis.

Bachelor Degree Thesis deals with the crime of rape. The theoretical part deals with basic insight into moral crime, primarily focusing on the crime of rape. Another aim is to define the legal definition of this crime and formulate its impact on the victim. Also, this part discusses the typology of the victims of the crime of rape as a significant factor contributing to the commission of this crime. In the empirical part attempts to map the problem of potentially risky behavior among university students that increase the likelihood of committing or helping to commit a sex crime and what preventive measures the target group uses. The survey is conducted by questionnaire.

Key words: crime of rape, risky behavior, victim

Obsah

Úvod	8
1 Charakteristika kriminality a vymezení základních pojmů	10
1.1 Mravnostní kriminalita	13
2 Trestný čin znásilnění	17
2.1 Typologie znásilnění	22
2.2 Statistiky znásilnění v ČR	24
3 Charakteristika oběti	26
3.1 Základní vymezení viktimologie	26
3.2 Rizikové chování oběti	29
4 Oběť znásilnění	32
4.1 Dopady znásilnění na oběť	33
4.2 Pomoc obětem znásilnění	35
5 Výzkumné šetření zaměřené na rizikové chování a preventivní opatření studentek VŠ	37
5.1 Hypotézy	38
5.2 Prezentace získaných dat	38
5.3 Verifikace hypotéz	48
5.4 Závěr výzkumného šetření	49
Závěr	52
Seznam literatury a zdrojů	54
Seznam příloh	57

Úvod

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat trestný čin znásilnění jako důsledek rizikového chování studentek VŠ a popsat důsledky tohoto trestného činu, které má znásilnění na oběť.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část výzkumnou. Teoretická část je věnována základnímu vymezení a charakterizování kriminality, především se zaměřením na některé důležité pojmy jako je kriminologie, trestný čin a podobně. Dále je podrobněji rozpracována mravnostní kriminalita, jelikož znásilnění spadá právě do oblasti mravnostní kriminality. Trestnému činu znásilnění je věnována samostatná kapitola, ve které je tento čin legislativně vymezen, jsou zde uvedeny některé typologie znásilnění a v neposlední řadě jsou vybrány některé údaje o znásilnění z oficiálních policejních statistik, kde je zmíněna problematika latence, která se podílí na možném zkreslení statistických údajů týkajících se znásilnění. Dále se v této části práce zabývám charakteristikou oběti, jako je například definice oběti, typologie oběti a podobně. Samostatně je rozpracováno téma rizikového chování oběti, respektive viktimogenních faktorů, které se podílejí na zvýšení pravděpodobnosti možného vzniku trestného činu. Dalším tématem teoretické části jsou důsledky trestného činu znásilnění a pomoc oběti. Tato kapitola je věnována dopadům znásilnění na oběť a poté následným možným způsobům pomoci oběti, kde jsou zmíněny některé klíčové zásady ve spojitosti například s komunikací s obětí a další.

Empirická část mé práce je zaměřena na zkoumání konkrétních forem rizikového chování studentek vysokých škol souvisejících s trestným činem znásilnění a preventivními opatřeními, které tato cílová skupina používá k předcházení tohoto trestného činu. Výzkumné šetření je kvantitativní a zvolila jsem dotazníkovou metodu. Cílem výzkumného šetření je zmapování rizikové chování a užívání preventivních opatření v souvislosti s trestným činem znásilnění u studentek vysokých škol.

Téma své bakalářské práce jsem zvolila na základě mého dlouhodobého zájmu o oběť, především o možnosti pomoci obětem. Právě trestný čin znásilnění osobně považuji za jeden z nejbrutálnějších trestných činů, zanechávající často trvalé psychické následky, se kterými se oběť musí vyrovnávat a naučit žít po zbytek svého

života. Navíc extrémní procento latence, se kterými jsou tyto trestné činy zpravidla spojeny, nadále jen zvyšuje nebezpečnost tohoto skutku. Oběti se totiž nedostane nejen satisfakce z potrestání pachatele, ale není ji poskytnuta ani adekvátní odborná pomoc, pokud ji sama nevyhledá. Zkušenost se znásilněním představuje pro oběť citelný zásah do všech sfér jejího života. Právě z toho důvodu jsem se ve své bakalářské práci zaměřila nejen na samotnou pomoc oběti znásilnění, ale také na rizikové chování, respektive rizikové faktory v chování, které mohou přispívat ke zvýšení pravděpodobnosti, že se člověk stane obětí tohoto trestného činu. Vyhýbáním se těmto rizikovým faktorům a situacím a uplatňováním určitých preventivních opatření může člověk, v tomto případě především žena zvýšit svoji bezpečnost v souvislosti se znásilněním. Z toho důvodu mě zajímalo, jakého rizikového chování se dopouštějí současné studentky vysokých škol a jaká, pokud vůbec nějaká, preventivní opatření používají.

1 Charakteristika kriminality a vymezení základních pojmů

Kriminalita je v současnosti předmětem zájmu hned několika samostatných vědních oborů. Tyto vědní disciplíny můžeme zahrnout pod tzv. kriminální vědy, kam patří kromě kriminologie, též kriminální politika, trestněprávní věda a kriminalistika. (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 8) Pro účely této práce postačí, když se nadále budeme zabývat pouze kriminologií.

Pojem **kriminologie** z latinského *crimen* a *logos* můžeme doslovně přeložit jako vědu (učení) o kriminalitě. Poprvé byl tento termín použit francouzským antropologem Topinardem v roce 1879. Kriminologii chápeme tedy jako vědu o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o kontrole kriminality. (Novotný, Zapletal a kol., 2004, s. 15) K potírání kriminality by byly prostředky právní regulace i empirické poznatky nedostačující, je nutné využívat také vědecké poznání, které zajišťuje právě kriminologie. Definic kriminologie nalezneme v odborné literatuře hned několik. Kuchta a Válková (2012, s. 2) široce vymezují tuto disciplínu jako samostatnou, interdisciplinární vědu, „*kteřá zkoumá za pomoci teoretických postupů a empirických metod kriminalitu, její projevy, příčiny a latenci, pachatele, oběť a jejich vzájemný vztah, sankční systémy a jejich účinnost, formální sociální kontrolu kriminality uskutečňovanou prostřednictvím trestní justice, neformální sociální kontrolu, společenské procesy kriminalizace a viktimizace, prevenci a veřejné mínění o kriminalitě.*“

Jak už ze samotného názvu oboru i definice vyplývá, předmětem kriminologie je kriminalita, pachatelé, oběti a kontrola kriminality. Pachatele definuje kriminologie jako osoby, které spáchaly čin označený zákonem jako trestný, ale zároveň i jako osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 113) Pod termínem kontrola kriminality se rozumí činnosti, spočívající v plnění úkolů společnosti a státu, které mají vést k ochraně společnosti před kriminalitou, zahrnují činnosti preventivní a represivní. (Hoferková, 2014, s. 37)

Úkolem kriminologie je tedy získávání objektivních poznatků o jejím předmětu zkoumání, které mají sloužit především zákonodárcům a dalším instancím sociální kontroly. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 31) Obecně lze shrnout zájem kriminologie na oblasti kriminality (struktura, dynamika, statistiky, apod.), kriminální etiologie (příčiny a podmínky vzniku kriminality), klinická kriminologie (osobnost pachatele), viktimologie (oběť kriminality – tato oblast bude podrobněji rozpracována v 3. a 4. kapitole), kontrola kriminality (prevence, represe), penologie (ukládání, účinky a výkon trestu). (Hoferková, 2014, s. 15)

Kriminalitu chápeme jako sociálně patologický jev, „*který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy dysfunkční a společensky škodlivý, ...narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým oběťm škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.*“ (Novotný, Zapletal, 2004, s. 21)

Někteří autoři (Novotný, Zapletal, 2004, s. 21-22) hovoří i o pozitivním přínosu kriminality, kam můžeme například zařadit posilování solidarity majority společnosti, větší respekt ke společenským normám nebo chápání kriminality jako podnětu k sociálním změnám. Titíž autoři ale zdůrazňují, že negativní dopad kriminality je i v porovnání s uvedenými potencionálními pozitivy nezpochybnitelný.

Odborníci (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 13) rozlišují dvě základní pojetí kriminality:

- tzv. legální (juristické) - kryje se s trestněprávním vymezením kriminality, jedná se tedy o souhrn jednání, které jsou podle právní úpravy považovány za trestné činy
- tzv. sociologické – širší pojetí, které vymezuje kriminalitu nezávisle na trestním právu

Dále rozdělujeme kriminalitu na skutečnou, registrovanou a latentní. Toto dělení je nutné mít na zřeteli zejména při interpretaci statistických údajů a dalších údajích s vypovídající hodnotou o míře či výskytu kriminality. Registrovaná (zjevná)

kriminalita je ta část spáchané kriminality, která vyšla najevo, respektive byla zaevidována v oficiálních statistikách. Za latentní (skrytou) kriminalitu je označována ta část spáchané trestné činnosti, o které se orgány činné v trestním řízení nedozvěděly a proto není ani zohledněna v oficiálních statistikách. Součet registrované a latentní kriminality tvoří dohromady kriminalitu skutečnou. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 45)

Latentní kriminalita je kriminálně politickým problémem obecnější povahy. Míru latence ovlivňuje zejména „*intenzita formální a neformální kontroly, tolerance poškozených a úroveň právního vědomí občanů.*“ (Novotný, Zapletal, 2004, s. 45) Ochota oznámit trestný čin se liší v návaznosti na konkrétní povahu spáchaného trestného činu. Zábrany na straně poškozeného podat trestní oznámení budou v případě majetkové trestné činnosti (například odcizení jízdního kola) rozhodně menší než pokud se bude jednat o mravnostní trestnou činnost (například o znásilnění).

V souvislosti s předchozím rozdělením kriminality dělíme i prameny informací o kriminalitě do dvou skupin. Za zdroje informací o zjevné kriminalitě označujeme oficiální kriminální statistiky spravované orgány činnými v trestním řízení. Pramenem informací o latentní kriminalitě jsou pak výsledky viktimizačních výzkumů a výsledky výzkumů pachatelů (tzv. selfreporty). (Kuchta, Válková, 2012, s. 131 a 136)

Kriminalita je jevem vysoce heterogenním, možným východiskem pro analýzu struktury kriminality je její rozdělení podle druhů trestné činnosti (uplatňuje se především v policejních statistikách) nebo dělení podle hlav zvláštní části trestního zákoníku (používá se zejména pro účely justičních kriminálních statistik). (Novotný, Zapletal, 2012, s. 57)

Klíčovým pojmem, se kterým kriminalita souvisí a pracuje, je termín **trestný čin**. Trestný čin vymezuje trestní zákoník v § 13 jako „*protiprávní čin, který je trestním právem označen za trestný, a který vykazuje znaky trestného činu, trestním právem vymezené.*“ (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 11) Trestné činy můžeme rozřadit podle různých hledisek, například podle závažnosti trestného činu, formy zavinění, vývojových stádií trestného činu, druhu následku a dalších.

(Jelínek a kolektiv, 2014, s. 150) V této práci použijeme dělení trestných činů podle významu chráněného zájmu, respektive podle hlav zvláštní části trestního zákoníku.

Trestné činy členíme do třinácti jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku podle objektu, respektive skupinového objektu. Objekt trestného činu dle Jelínka (2014, s. 170) „*má klíčový význam pro skutkovou podstatu trestného činu, ...definujeme (ho) jako společenské vztahy (například vztahy vlastnické), zájmy a hodnoty (například život člověka, jeho zdraví, čest,...) chráněné zákonem.*“ Tyto objekty lze dělit na objekt obecný (rodový), individuální a skupinový (druhový). Právě skupinové objekty jsou vyjádřeny v názvech hlav, kde představují širší nebo užší skupinu příbuzných chráněných zájmů seřazených podle důležitosti chráněných hodnot. (Jelínek a kolektiv, 2014, s. 173)

Jednotlivé hlavy trestního zákoníku jsou hlava I. - trestné činy proti životu a zdraví (§ 140 - § 168), hlava II. – trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (§ 168 - § 184), hlava III. – trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 185 - § 193), hlava IV. – trestné činy proti rodině a dětem (§ 194 - § 204), hlava V. – trestné činy proti majetku (§ 205 - 32), hlava VI. - trestné činy hospodářské (§ 233 - § 271), hlava VII. – trestné činy obecně nebezpečné (§ 272 - § 289), hlava VIII. – trestné činy proti životnímu prostředí (§ 293 - § 308), hlava IX. – trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (§ 309 - § 322), hlava X. – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (§ 323 - § 368), hlava XI. – trestné činy proti branné povinnosti (§ 369 - § 374), hlava XII. – trestné činy vojenské (§ 375 - § 399) a poslední hlava XIII. – trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy (§ 400 - § 418). (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

Pro účely této práce postačí, když se nadále budeme podrobněji zabývat trestnými činy obsaženými v třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku, respektive tzv. mravnostní kriminalitou.

1.1 Mravnostní kriminalita

Mravnostní, též sexuální trestné činy jsou obsaženy v třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Jejich společným znakem je fakt, že určitým způsobem zasahují do sexuální oblasti člověka. Tato trestná činnost hluboce postihuje nejcitlivější sféru osobní integrity každého individua. Nejen vzhledem k charakteru této kriminality,

ale především k jejím dopadům na chráněný zájem (život, zdraví, důstojnost, apod.) je řazena mezi nejzávažnější trestné činy. Tato nebezpečnost a škodlivost dopadající nejen na samotnou oběť, ale i celou společnost se odráží v následcích této trestné činnosti, které jsou patrné jak bezprostředně po spáchaném činu, tak mnohdy i v dalších dlouhodobých následcích jako jsou psychické poruchy, traumata a další. (Chmelík, online, 2014) Podle odborníků (Chmelík, online, 2014) zasahují mravnostní trestné činy do čtyř základních rovin života: morální vztahy ve společnosti, život a zdraví člověka, zdravý vývoj mládeže a dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými. Tyto oblasti, které jsou postiženy a do kterých zasahuje mravnostní kriminalita, výrazně korespondují s objektem sexuálních trestných činů, který je zákonem chráněn.

Objektem těchto činů je lidská důstojnost, svoboda rozhodování v pohlavních vztazích, zdravý vývoj dítěte, který by mohl být narušen předčasnými pohlavními styky či kontaktem s některými nevhodnými formami uspokojování sexuálních potřeb, některé zásady v pohlavních vztazích a některé mravní zásady. (Jelínek a kol., 2014, s. 602) Důležitost a ochrana těchto základních práv je zahrnuta i v dalších právních dokumentech a mezinárodních smlouvách jako je například Základní listina práv a svobod. Do souboru těchto dokumentů je třeba zahrnout i Deklaraci sexuálních práv, která byla přijata v roce 1997, vyjadřující důležitost problematiky sexuálních práv. Deklarace vymezuje deset základních práv člověka spojených se sexuální oblastí. V této práci postačí, když si uvedeme první tři: právo na svobodu, vylučující všechny formy sexuálního donucování nebo nátlaku, vykořisťování a zneužívání v jakoukoliv dobu a v kterýchkoliv životních situacích, přičemž boj proti násilí se považuje za sociální prioritu, právo na autonomii, integritu a bezpečnost těla, zahrnující kontrolu a potěšení z vlastního těla bez mučení, zohavení a jakéhokoliv násilí, právo na sexuální rovnost, vztahující se na osvobození od všech druhů diskriminace a respektující sexuální rozmanitost bez ohledu na pohlaví, příslušnost, věk, rasu, sociální statut, náboženství, sexuální orientaci a další. (Chmelík, 2014, online)

Předmětem útoku, respektive obětí se může stát jak žena, tak muž, včetně dítěte, kterým zákon poskytuje zvýšenou ochranu v podobě přísnějších trestů. Zákon v této souvislosti neklade již žádné další požadavky na fyzickou nebo duševní vyspělost oběti. (Jelínek a kol., 2014, s. 261)

Pachatelem se může stát jakákoliv osoba bez rozdílu pohlaví.

Objektivní stránka mravnostních trestných činů zahrnuje násilí, pohrůžku násilí, pohrůžku jiné těžké újmy či zneužití bezbrannosti. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 40) Uvedené pojmy budou samostatně vysvětleny na konkrétním trestném činu znásilnění v následující kapitole.

Po subjektivní stránce vyžadují všechny mravnostní trestné činy ve skutkové podstatě úmyslné zavinění. Z toho vyplývá, že žádný z těchto činů se nemůže stát neúmyslně, případně omylem, tedy bez vědomého zavinění pachatele. (Jelínek a kol., 2014, s. 602)

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti ustanovené v třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku zahrnují:

- znásilnění (§ 185)
- sexuální nátlak (§ 186)
- pohlavní zneužití (§ 187)
- soulož mezi příbuznými (§ 188)
- kuplířství (§ 189)
- prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190)
- šíření pornografie (§ 191)
- výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192)
- zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193)
- účast na pornografickém představení (§ 193a)
- navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b) (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

Pro účely této práce se budeme nadále podrobněji věnovat trestnému činu znásilnění, u ostatních mravnostních trestných činů nám postačí jen jejich výše uvedený výčet.

Někteří odborníci (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 11 a 21) přidávají k předchozímu výčtu ještě další trestné činy související svou skutkovou podstatou s mravnostní kriminalitou, respektive sexuální oblastí, případně trestné činy související s porušováním práva o svobodném sexuálním životě, které ale nejsou explicitně vyjádřeny v třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Mezi tyto související trestné činy můžeme zařadit například zbavení nebo omezování osobní svobody (§ 170 a § 171), vydírání (§ 175), ohrožování výchovy dítěte (§ 201), vražda (§ 140), obchodování s lidmi (§ 168) a další.

V oblasti prevence, tedy předcházení páchaní mravnostní kriminality hovoří odborníci (Uzel, Mitlohner, 2007, s. 64) o složitém a trvalém procesu, souvisejícím zejména s různorodostí příčin a okolností, za kterých dochází k jejímu páchaní. Tento proces *„vyžaduje mnohostranné působení od důsledného vyšetřování a důrazného potrestání přes činnost správních orgánů až ke společenskému působení, zaměřenému na likvidaci těch podmínek, které sexuální trestnou činnost podporují.“* Valerián (In: Kovář a kol., 2008, s. 166) v souvislosti s prevencí této kriminality uvádí řadu institucí, které v této oblasti působí, například Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví a další nevládní a charitativní organizace zabývající se touto problematikou.

2 Trestný čin znásilnění

Trestný čin znásilnění patří mezi nejtýpější sexuální trestné činy, není tedy bez příčiny, že ho trestní zákoník zařazuje na první místo mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Tato kapitola si klade za cíl podat alespoň základní vhled do celkové problematiky trestného činu znásilnění.

Trestní zákoník definuje trestný čin znásilnění (§ 185) takto:

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná. (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

„Současná právní úprava trestného činu znásilnění, ...pokrývá širokou škálu lidského chování, jak pokud jde o realizované sexuální aktivity, tak ve vztahu k prostředkům, jež k jejich dosažení pachatel používá.“ (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 22)

Předmětem útoku, tedy obětí znásilnění se může stát kterýkoliv člověk, tedy nejen žena, ale i osoba mužského pohlaví, popř. hermafrodit (oboupohlavní bytost, androgyn, u kterého se vyskytují současně mužské i ženské pohlavní orgány). To, aby se člověk stal obětí tohoto trestného činu, není závislé na věku osoby, a proto předmětem útoku může být, a v praxi také někdy bývá, i dítě útlého věku. Nezáleží ani na způsobu života znásilněné osoby, na její pověsti, ani zda jde o osobu pohlavně nedotčenou. Za oběť je považována i znásilněná osoba, se kterou pachatel dříve pohlavní styky měl, žije s ní v manželství nebo v poměru druha a družky, popřípadě i v registrovaném partnerství. (Šámal a kol., 2012, s. 1837)

„Objektem trestného činu znásilnění podle § 185 je právo člověka (ženy i muže) na svobodné rozhodování o svém pohlavním životě.“ (Šámal a kol., 2012, s. 1837)

Subjekt je obecný, pachatelem se tedy může stát kdokoliv, muž i žena. Z judikatury také vyplývá, že pachatel znásilnění nemusí pohlavní styk uskutečnit na oběti přímo sám osobně, ale pachatelem se stává i ten, kdo násilím, pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku s jinou osobou. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 26) O spolupachatelství při znásilnění hovoří odborná literatura (Šámal a kol., 2012, s. 1843) takto, *„spolupachatelem znásilnění, resp. pokusu znásilnění, je každý, kdo použil násilí nebo pohrůzku násilí, i když se nepodílel na dalším jednání, jež spočívá v souloži nebo jiném pohlavním styku provedeným způsobem srovnatelným se souloží...stejně tak je spolupachatelem ten, kdo vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, zatímco násilí nebo pohrůzku násilí použil někdo jiný. V případě, že ten, kdo vykonal soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, je pro nepřičetnost, nedostatek věku apod. beztrestný, je pak ten, kdo použil násilí nebo pohrůzku násilí, jediným pachatelem.“*

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo k takovému činu

zneužije jeho bezbrannosti. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 24) O donucení k pohlavnímu styku hovoří odborníci (Šámal a kol., 2012, s. 1839) jako o „*překonání vážně míněného odporu nebo podlehnutí (oběti) při seznání beznadějnosti kladení odporu, s ohledem na to, že mu pachatel za použití násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy nedal žádnou možnost odpor projevit. Výsledkem násilí nebo pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy je, že taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveném odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohrůžku násilí uskuteční.*“. Naopak o donucení k pohlavnímu styku se jednat nebude, pokud osoba odpor pouze předstírala, případně po počátečním odporu nakonec dobrovolně ke styku svolila. Po právní stránce je důležité, aby odpor znásilňované osoby byl důkazně prokázán, jedná se například o pokus o útěk, volání o pomoc, aktivní odpor oběti a další. (Jelínek a kol., 2014, s. 604)

Pod pojmem násilí chápeme „*použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku (nikoliv nutně soulože – viz výše) proti její vůli...násilí může směřovat přímo proti osobě, která je k něčemu nucena, nebo proti jiné osobě,...také může směřovat proti věci.*“ (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 23) Pohrůžku násilím definujeme jako pohrůžku takovým násilím, které pachatel hrozí okamžitě zrealizovat, ale rozumíme jím i takové násilí, které má být vykonáno v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Pachatel nemusí oběti explicitně verbálně hrozit násilím, stačí, je-li z pachatelova chování pro oběť zřejmé, že nevyhoví-li mu, bude vystavena násilí. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 25) Širší pojem představuje pohrůžka násilí nebo jiné těžké újmy, kdy násilí může být namířeno nejen proti osobě oběti, ale i proti třetím osobám či dalším hodnotám jako je zaměstnání, čest, rodinný a společenský život oběti. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 25)

Dalším důležitým termínem je stav bezbrannosti, ten odborníci (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 23) vymezují jako „*stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání...člověk, který je např. v bezvědomí, silně intoxikován alkoholem nebo jinou návykovou látkou...v umělém nebo hlubokém spánku, bezvládný v důsledku nemoci, apod.*“ Jedná se ale i o osoby trpící duševní chorobou, děti nebo mentálně zaostalé osoby,

apod. Odborná literatura (Blatníková, Faridová, Zeman, 2015, s. 24) rozlišuje tři podoby bezbrannosti. Jedná se o bezbrannost absolutní, kdy oběť sama nevnímá a není tedy schopna vlastního úsudku, bezbrannost psychickou, kdy se oběť nachází ve stavu, že sice vnímá, ale její duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo v takovém stavu, aby dokázala zhodnotit situaci, ve které se nachází. A za třetí rozlišujeme bezbrannost fyzickou, kdy oběť ví, co se s ní děje, ale není schopna vůbec nebo účinně se bránit, přestože by tak učinit chtěla. Podstata zneužití bezbrannosti „*spočívá v tom, že pachatel o konkrétní skutečnosti ví, a právě tuto skutečnost využije k tomu, aby dosáhl svého cíle*“ (Šámal a kol., 2012, s. 1840)

Pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží chápeme jako orální nebo anální pohlavní styk, zasouvání prstů nebo jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, které napodobují pohyby při pohlavním styku nebo jiné způsoby srovnatelného použití předmětů sloužících jako náhražky mužských nebo ženských pohlavních orgánů. Může se jednat tedy o jakoukoliv praktiku, respektive styk, při jehož realizaci dochází k situaci srovnatelné jako při souloží. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 20)

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmyslné zavinění, z podstaty a samotného charakteru činu se tedy jedná vždy o úmyslný trestný čin. Platí ale, že „*pokud se obviněný vzhledem k menší intenzitě odporu jiného, se kterým má v úmyslu mít pohlavní styk, domníval, že jde o odpor jen předstíraný a že ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí, šlo by o skutkový omyl negativní, spočívající v tom, že obviněný nevěděl o okolnostech naplňujících znaky trestného činu znásilnění a byla by tím vyloučena jeho odpovědnost za úmyslný trestný čin.*“ (Šámal a kol., 2012, s. 1841) To ovšem neplatí v případě, pokud napadená osoba vyvíjí méně intenzivní odpor kvůli nedostatečnému nebo opožděnému stupni vývoje své osobnosti a pachateli je tento její stav znám.

Za zvlášť přitěžující okolnosti trestného činu znásilnění je považováno, pokud pachatel použije ke spáchání činu zbraň, pokud je čin spáchán na dítěti, pachatel trestným činem způsobí oběti těžkou újmu na zdraví, v krajním případě smrt. V těchto případech podléhá pachatel vyšší trestní sazbě uvedené v právní úpravě, jedná se o tzv. kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 25-26) Zbraní rozumí právní výklad „*cokoliv, čím je možno učinit útok proti tělu oběti důraznějším (§ 118 tr. zákoníku)*...nejen zbraň

v technickém slova smyslu..., ale jakýkoliv předmět způsobilý přivodit zranění.“ (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 25) Okolnost, že trestný čin znásilnění byl spáchán na dítěti, tedy osobě mladší než patnáct let odůvodňuje použití vyšší trestní sazby. Není ani třeba, aby pachatel explicitně znal věk poškozené osoby, stačí, že se zřetelem na okolnosti, a to zejména na její fyzickou vyspělost, vzhled, způsob chování a vyjadřování apod. a svoje osobní poměry o uvedené okolnosti vědět měl a mohl. (Šámal a kol., 2012, s. 1843) Těžkou újmu na zdraví vymezujeme jako vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Taxativní výčet možných následků je uveden v § 122, odst. 2 trestního zákoníku. V souvislosti se sexuální trestnou činností se za těžkou újmu na zdraví považuje i delší dobu trvající posttraumatická stresová porucha. (Blatníková, Faridová, Zeman, 2014, s. 26) V případě že pachatel svým činem způsobil úmyslně smrt oběti *„je třeba jeho jednání posuzovat jako trestný čin vraždy podle § 140 v souběhu s trestným činem znásilnění podle § 185..., jestliže má pachatel od počátku při provádění násilí směřujícího k donucení k pohlavnímu styku úmysl napadenou osobu usmrtit, jde o jednočinný souběh těchto trestných činů.“* (Šámal a kol., 2012, s. 1845)

S legislativním vymezením trestného činu znásilnění úzce souvisí nově zavedený trestný čin **sexuální nátlak** (§ 186). Ještě před několika lety si odborníci (Uzel, Mitlohner, 2007, s. 71) byli nuceni klást otázku, zda lze považovat za znásilnění, *„když se pachatel ukájí tím, že bezbranné ženě manipuluje s genitáliemi svými prsty...a dosáhne tak vlastního sexuálního uspokojení? ...nebo nikoliv a půjde opět o omezování osobní svobody, vydírání nebo útisk?“* Odpovědí na tuto a podobné otázky je právě nově ustanovený trestný čin sexuální nátlak.

Trestný čin sexuální nátlak zavedl poprvé trestní zákoník č. 40/2009 Sb., a to v ustanovení § 186. Jeho smyslem je postihovat i některé další formy sexuálních útoků. Jeho vztah k trestnému činu znásilnění je zakotven již v samotné právní úpravě, kde se hovoří o pohlavním sebeukájení, obnažování nebo jiném srovnatelném chování. Nejedná se tedy už výhradně o pohlavní styk či jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, jak definuje ustanovení týkající se znásilnění, ale zákon postihuje i další možné formy sexuální agrese. Základní rozdíl tedy tkví v míře participace na samotném činu. *„Zatímco v prvním případě (znásilnění) musí útočník nezbytně zasahovat do tělesné integrity poškozené a osobně provádět sexuální aktivity, v druhém případě (sexuální nátlak) postačí, aby k nechtěným sexuálním aktivitám byla donucena pouze oběť.“* (Kalibová,

Houžvová In: Kutálková, Kobová, 2014, s. 38) Právně je trestný čin sexuální nátlak ve vztahu subsidiárním k trestnému činu znásilnění, proto je jejich jednočinný souběh vyloučen. V praxi to znamená, že pokud by pachatel v rámci jednoho skutku nejprve oběť donutil k obnažování (sexuální nátlak) a poté svou agresi vystupňoval a přešel k pohlavnímu styku, byl by souzen (pouze) za trestný čin znásilnění. (Jelínek a kol., 2014, s. 549)

2.1 Typologie znásilnění

Variabilita podob a forem trestného činu znásilnění vedla odborníky k tomu, aby se pokusili tyto podoby roztrždit dle určitého kritéria. Na základě těchto členění vzniklo několik typologií znásilnění.

Obecná typologie znásilnění je zaměřena především na míru utrpeného traumatu způsobeného trestným činem, od kterého se odvíjí vhodně zvolený způsob komunikace a způsob pomoci oběti. Při kontaktu s obětí je tedy nutné rozlišovat, jedná-li se o znásilnění:

- vztahové a nevztahové
- jednorázové a opakované
- spáchané jednotlivcem a skupinové (Čírtková In: Kovář a kol., 2008, s. 58)

Dalším možným tříděním je typologie podle H. J. Schneidera. Německý kriminolog H. J. Schneider rozlišil na základě svého výzkumu pět typů znásilnění podle motivu a cíle činu. Motivem nemusí být vždy nutně pachatelovo sexuální ukojení. Vymezuje agresivní znásilnění, jehož cílem je oběť duševně i tělesně zranit a sexualita je v tomto případě zbraní, nikoliv cílem, které sloužící k ponížení oběti při kterém se často vyskytuje větší míra násilí. Druhým typem je znásilnění jako sexuální sebepotvrzení pachatele, čin v tomto případě směřuje k překonání pocitu vlastní nedostatečnosti, k dokázání si vlastní maskulinity. Sadistické znásilnění je třetím typem, při kterém dochází ke spojení agresivních a sexuálních motivů, které mohou vyústit až v sexuální vraždu. V tomto případě pachatel uspokojuje svůj sexuální pud prostřednictvím způsobované bolesti a utrpení oběti a zde hovoříme už o pachateli se sexuální deviací. Dalším typem je skupinové znásilnění, jehož je

motivem zejména snaha docílit či si udržet uznání a respekt ve skupině. Nejčastější pachatelé tohoto typu znásilnění jsou mladiství nebo osoby dospělé blízké věku mladistvého. Posledním pátým typem je impulzivní znásilnění, kde se jedná o spontánní využití nabízející se příležitosti. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 307-308)

Typologie podle M. B. Deminga a A. Eppyho definuje dva typy znásilnění. Kritériem pro jejich dělení je vztah pachatele a oběti. Tito dva kriminologové rozlišují socializované znásilnění, kdy je pachatel oběti zpravidla známý, samotnému činu předchází určitá komunikace, která je často vstřícná až svádívá, například ve formě dvoření se oběti. Typické je použití menší míry agrese při realizaci vlastního činu. V tomto případě můžeme uvažovat i o působení viktimologických faktorů na straně oběti (oběť může sama přispívat nebo provokovat ke spáchání trestného činu). Druhým typem je nesocializované znásilnění, kdy je pachatel obvykle oběti neznámý, činu nepředchází ani náznak dvoření či svádění a zpravidla neproběhne ani jiná forma komunikace. K ovládnutí oběti pachatel užívá oproti prvnímu typu znásilnění vyšší míru agrese. (Kuchta, Válková, 2012, s. 411)

Typologie podle J. E. Douglase vymezuje obecné dělení všech forem sexuálních útoků, mezi které je zahrnuto i znásilnění. V této práci uvedeme z jeho devíti typů sexuálních útoků, pouze ty, které souvisejí právě s trestným činem znásilnění. Jedná se o:

- znásilnění v rámci kriminálního podnikání – ke znásilnění dochází souběžně s jiným trestným činem (např. při vloupání do domu)
- sexuální útok z osobních důvodů – zahrnuje znásilnění v rámci vztahu podřízenosti, znásilnění motivované ujistit se o moci nad obětí, apod.
- zlobné znásilnění – typická vysoká míra agrese doprovázená zlobným afektem
- sadistické znásilnění – viz výše
- znásilnění v průběhu únosu – dle mého názoru se v tomto případě jedná též o znásilnění v rámci kriminálního podnikání jako sekundární čin spáchaný v průběhu jiného trestného činu (únosu), ale autoři možná přihlédli ke specifčnosti a charakteru únosu a proto tuto skupinu vydělili zvlášť

- sexuální útok ze skupinových důvodů – skupinové znásilnění (Kuchta, Válková, 2012, s. 412)

2.2 Statistiky znásilnění v ČR

Statistické údaje nejsou schopny postihnout skutečné množství spáchaných trestných činů, respektive reálné množství spáchaných znásilnění, jelikož evidují pouze ty případy, o kterých se policie dozvěděla. Právě znásilnění patří k trestným činům s extrémně vysokou latencí, to znamená, že velký počet znásilnění obětí nikdy policii neoznámí. Experti odhadují, že pouhé 3-10% znásilnění je ohlášeno na policii. Toto číslo se nadále ještě snižuje, jedná-li se o případ vztahového znásilnění. (Havelková In: Ciprová, 2010, s. 12)

V roce 2015 došlo podle policejních statistik ke spáchání 2 256 mravnostních trestných činů, z toho tvořilo znásilnění 598 případů. Oproti roku 2014 tedy nedochází k výraznějšímu rozdílu co do počtu spáchané mravnostní kriminality, u které policie zaevidovala 2 205 případů. Čísla se nám ale budou zdát více alarmující, uvědomíme-li si, že počet spáchaných mravnostních činů policie označila již v roce 2014 za nejvyšší za posledních deset let, tento zvyšující se trend tedy nadále pokračuje i v roce 2015. Mírný pokles ale spatřujeme, pokud se v porovnání ročních statistik zaměříme na konkrétní trestný čin znásilnění. V roce 2014 policie evidovala 669 nahlášených případů znásilnění, což je o 71 oznámených činů méně. (policie.cz, online) Vzhledem k charakteru a tématu práce, která svou pozornost zaměřuje především na kvalitativní aspekty znásilnění, nám tyto kvantitativní údaje budou dostačující.

Jak již bylo zmíněno výše, latence představuje nejen pro vypovídající hodnotu statistických dat velký problém. Za latentní kriminalitu označujeme tu, která je skrytá, zatajovaná. Právě vysoká míra latence mravnostních trestných činů umocňuje celkovou nebezpečnost této kriminality. Samotná povaha těchto trestných činů, často propojená s dalšími okolnostmi jakými může být vztahový, rodinný nebo pracovní vztah s pachatelem, ale i obavy z toho, co bude po ohlášení trestného činu následovat (pocit studu, obavy z reakce druhých, strach z výsledků a procesu, atd.) zapříčiňují vysoký počet policií nezjištěných, neoznámených trestných činů, tedy vysokou míru latence. Někteří odborníci přicházejí s alarmujícím tvrzením, že skutečný počet spáchaným činů je až desetinásobně vyšší oproti činům vyšetřovaným. (Kovář,

Valerián In: Kovář a kol., 2008, s. 44) Čírtková (In: Kovář a kol., 2008, s. 57) za hlavní příčiny neochoty oznamovat tyto činy považuje vztah k pachateli, kdy oběť pachatele dobře zná, důkazní problémy (oběť je jediným svědkem činu, biologické stopy chybí nebo nejsou již použitelné, atd.), subjektivní zátěž plynoucí z trestného činu (stres a strach z vyšetřování, soudního procesu, atd.) a sekundární viktimizaci a stigmatizaci oběti. O posledních dvou aspektech bude podrobněji pojednáno v dalších kapitolách zabývajících se viktimologií a obětí.

Je tedy zřejmé, že latence je výrazným problémem mravnostní kriminality nejen pro své zkreslování statistik a tedy následnému možnému chybnému dojmu o stavu mravnostní kriminality, ale především je to fakt, že latentní kriminalita, jak už ze samotné její podstaty vyplývá, nemůže být trestně postihnuta a vyšetřena. Za trestný čin tedy není nikdo potrestán, oběť zůstává bez pomoci sama se svým traumatem (pokud nevyhledá individuální pomoc), u dlouhodobého trestného konání nemusí dojít k jeho ukončení (dlouhodobé znásilňování).

Příspěť k vyřešení problému latence má podle odborníků nový zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který nabyl účinnosti od 1. srpna 2013. Od zákona si „*kromě zlepšení postavení oběti trestných činů lze slibovat také snížení latentní kriminality. K tomu však může dojít pouze tehdy, budou-li ustanovení zákona...v praxi dodržována.*“ (Jelínek a kol., 2014, s. 15)

3 Charakteristika obětí

Tato kapitola si klade za cíl podat základní vhléd do oblasti viktimologie, tedy vědy, která se zabývá právě obětí, se zaměřením na klíčové pojmy, se kterými tento obor pracuje. Dále se tato kapitola zabývá samotnou obětí, tedy definicí tohoto pojmu, typologií obětí a podobně. Samostatná podkapitola je věnována rizikovému chování obětí, respektive tzv. viktimogenním faktorům, které mají vliv na vznik i průběh trestného činu.

3.1 Základní vymezení viktimologie

Viktimologii můžeme definovat jako vědní obor zabývající se „*obětí a jejími biosociálními a psychologickými charakteristikami, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí obětí v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomocí obětí, včetně jejího odškodnění a rehabilitace a v neposlední řadě, i prevencí viktimizace, tj. způsoby, jak ochránit potencionální oběti před kriminalitou.*“ (Kuchta, Válková, 2012, s. 156)

Předmětem zájmu viktimologie je osobnost, chování a prožívání člověka, který se stal obětí trestného činu či jiné události nebo se za oběť považuje, a tento čin nebo událost mu jakýmkoliv způsobem způsobil fyzickou, psychickou, materiální nebo společenskou škodu. (Sochůrek, Sluková a kol., 2013, s. 11) Mezi základní úkoly tohoto vědního oboru řadíme například zkoumat roli obětí při vzniku trestného činu („zavinění“ obětí) a její podíl při odhalování pachatelů trestné činnosti, chování obětí během viktimizace, zkoumat latentní oběti, posuzovat závažnost a hloubku poškození obětí, vztah mezi strachem z viktimizace a viktimizací, zkoumat, rozvíjet a realizovat pomoc obětem, zabývat se prevencí viktimizace a další. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 19)

Viktimologie pracuje s některými pojmy, které jsou charakteristické pouze pro terminologii tohoto oboru, je proto pro další porozumění důležité tyto základní pojmy vysvětlit.

Termín viktimnost vyjadřuje „*stupeň pravděpodobného rizika, že se jednotlivec nebo určitá sociální skupina stane obětí trestného činu.*“ (Kuchta, Válková, 2012, s. 158) Můžeme sem zahrnout vše, co ovlivňuje možnost obrany

člověka (snížená tělesná hmotnost, věk, společenský status apod.), dále také příslušnost k určitým sociálním skupinám nebo povolání (prostitutky, drogově závislý, obsluhy nočních čerpacích stanic, taxikáři, apod.), patří sem ale i osobnostní vlastnosti, temperament či způsoby chování člověka. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 22) Podrobněji se tématu viktimogenních faktorů budeme věnovat v podkapitole o rizikovém chování oběti.

Vulnerabilita oběti je úzce spojena právě s viktimogenními faktory. Definujeme ji jako náchylnost nebo zvýšenou vnímavost k psychické nebo emoční zranitelnosti až napadení. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 20)

Pojem viktimizace, představuje proces, při kterém se potenciální oběť stává obětí skutečnou. Jde o složitý proces, který nedopadá jen na samotnou psychiku oběti, ale i na její sociální okolí a její pozici v něm. Můžeme ji chápat jako souhrn třech skutečností: samotný trestný čin, reakci oběti na něj a interakci oběti s orgány a institucemi, respektive okolím. Dělíme ji na tzv. primární, sekundární a terciální viktimizaci. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 25)

Primární viktimizaci chápeme jako *„újmu způsobenou pachatelem, která vzniká jako přímý a bezprostřední důsledek trestného činu.“* (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 30) Tím vznikají tzv. primární rány, těmi rozumíme tři skupiny dopadů. Je to fyzická újma, která tvoří různě závažná zranění, v krajním případě až usmrcení, finanční újma, čímž rozumíme materiální ztráty, apod. a emocionální újma. S emocionální újmou někdy odborníci spojují příznaky, které nazývají jako tzv. neviditelné rány. Ty představují pocit zneuctění, ztrátu pocitu důvěry a ztrátu autonomie. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 26)

Sekundární viktimizace nastává až po ukončení samotného trestného činu. Charakterizujeme ji vědomým nebo nevědomým zraňováním oběti v souvislosti s trestným činem, buď ze strany orgánů a institucí jako je například policie, lékaři apod., anebo ze strany sociálního okolí jako je rodina, přátelé, spolupracovníci a další. V současnosti hraje svou roli i činnost médií. Může se jednat o očerňování oběti, obviňování nebo přenášení viny na oběť, nerespektování jejího soukromí nebo poškozování dobrého jména oběti. V důsledku toho dochází ke vzniku tzv. sekundárních ran, které jsou převážně psychologického rázu, a můžeme je shrnout do třech skupin pocitů, které oběť prožívá. Jedná se o pocit nespravedlnosti,

pocit nedůstojnosti a pocit izolace. Podstatou je právě projevený nezájem o potřeby oběti a ochranu její důstojnosti a nerespektování presumpce dobrých mravů a dobrého jména oběti. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 26-29) Pozitivní posun v této problematice by měl přinést nový Zákon o obětech trestných činů, který přímo ustanovuje právo oběti na ochranu před sekundární viktimizací ze strany orgánů činných v trestním řízení. Jedná se zejména o právo oběti na omezení kontaktu s pachatelem, speciální pravidla pro provádění výslechu oběti, právo na doprovod důvěrníkem a právo na prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život. (Jelínek a kol., 2014, s. 18-19)

Posledním typem je terciální viktimizace, kterou vymezujeme jako *„stav, kdy oběť není schopna se vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože již objektivně došlo k uzdravení i restauraci sociálních vztahů. Oběť mění svoje životní hodnoty i životní styl a mnohdy není schopna navázat na kontinuitu původního života.“* (Zoubková, Moulisová, 2004, s. 31)

Termín reviktimizace označuje proces, kdy se jedinec v krátké době stane znovu obětí trestného činu. Tento fakt souvisí s vulnerabilitou oběti. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 29) Mluvíme o tzv. mnohočetné oběti, případně se používá termín tzv. kariéra oběti. Bohužel tato skutečnost, že se jedinec opakovaně a dokonce ve velmi krátké době po prvním incidentu (zpravidla do půl až jednoho roku) stane opět obětí trestného činu je spíše typickým jevem, než výjimkou. (Weiss, Krulová In: Kovář a kol., 2008, s. 104)

Definici **oběti** můžeme formulovat v širším kontextu takto: *„osoby, které individuálně nebo kolektivně utrpěly újmu, včetně fyzického nebo psychického poškození, emocionálního utrpení, ekonomické ztráty nebo závažného porušení základních práv...“* (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 44) Podle zákona č.45/2013 Sb., O obětech trestných činů se může stát obětí výhradně osoba fyzická, nikoli osoba právnická. Důvodem je právě schopnost fyzické osoby vnímat svými city útrapy trestným činem způsobené, zároveň právnické osobě nemůže být způsobena sekundární viktimizace. (Jelínek a kol., 2014, s. 28-29)

Existuje několik typologií oběti, vycházející z různých kritérií. Většinou se ale jedná o aspekty míry zavinění oběti na spáchaném skutku, případně jiné interakce s pachatelem. Typologie oběti podle D. Mendelsoona vychází z jeho studií obětí

znásilnění. Třídícím kritériem byl v tomto případě stupeň viny oběti, vycházející z její interakce s pachatelem před spácháním činu. Rozlišuje úplně nevinnou oběť, oběť s malým podílem viny, oběť se stejným podílem viny jako pachatel, simulující nebo imaginární oběť. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 51)

Mezi nejznámější typologie patří typologie oběti podle Fattaha, která rozlišuje pět základních typů oběti podle interakce s pachatelem. Jedná se o:

- zúčastňující se oběť – činu předcházela interakce mezi obětí a pachatelem, která nezanedbatelným způsobem ovlivňuje motivaci pachatele ke spáchání skutku
- nezúčastňující se oběť – před činem nedošlo k interakci, chybí vztahová vazba
- provokující oběť – oběť podcenila nebezpečnost situace, špatně odhadla pachatele a záměrně či bezděčně se vystavila silně rizikové situaci, u tohoto typu oběti často hovoříme o osobnostních a behaviorálních viktimogenních faktorech
- latentní oběť – role oběti ani způsobená újma není veřejně a formálně známa
- nepravá oběť – role oběti je získána omylem, shodou nešťastných náhod, respektive osoba se ocitla v nesprávnou dobu na nesprávném místě. (Čírtková, 2013, s. 102-108)

3.2 Rizikové chování oběti

Jak už bylo výše uvedeno, rizikové chování oběti, chápeme pro účely této práce ve smyslu rizikových faktorů, které zvyšují potencionální pravděpodobnost, že se osoba stane obětí trestného činu. V souvislosti s věděním současné viktimologie můžeme tyto rizikové faktory vymezit jako tzv. **viktimogenní faktory**, případně hledat souvislosti s vulnerabilitou oběti. Dále se v práci zaměříme i na obecné rizikové faktory, které už přímo nesouvisejí se samotnou obětí (riziková místa, viktimogenní situace, apod.), které ale potencionální oběť může svým chováním nepřímo ovlivnit (vyhne se rizikovým místům, nosí prostředky sebeobran, aj.). Právě tomuto tématu se věnuje i celá výzkumná část práce.

V souvislosti s rizikovým chováním vycházíme z toho, že „oběť může svým chováním vědomě či nevědomě ovlivnit vznik a průběh trestného činu.“ (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 49) Trestné činy, při kterých v jakékoliv jejich fázi nehrají žádným způsobem roli faktory na straně oběti, jsou považovány spíše za výjimku. V minulosti se hovořilo vzhledem k participaci oběti na činu přímo o „vině“ oběti na spáchaném skutku, mnoho viktimologických typologií se zaobírá právě podílem viny oběti na tom, že se trestný čin vůbec stal. V současném viktimologickém zkoumání se od podílu viny, respektive zavinění spíše upouští a pozornost se přesouvá na celostní chápání viktimologické skutečnosti, tedy na souhrn širokého spektra aspektů, které činí viktimizaci pravděpodobnější. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 48-49)

Z hlediska časové osy trestného činu může oběť ovlivnit spáchaný skutek ve všech jeho fázích. Při ovlivnění samotného vzniku trestného činu se jedná zejména o neopatrnost, podcenění situace nebo případného pachatele, riskování apod. V průběhu páchaní činu se jedná o bezprostřední chování a reakci oběti, které může vést buď k eskalaci anebo umírnění průběhu činu, respektive chování pachatele a v poslední fázi hraje oběť významnou roli v pomoci při pátrání, které má vést k dopadení pachatele. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 49-50)

Odborníci (Čírtková, 2013, s. 113) označují rizikovost na straně oběti, respektive „zdroje rizik, které jsou spojeny s individuálními zvláštnostmi člověka“ jako viktimogenní faktory. Ty rozdělujeme do třech skupin:

- sociální – profese, rodinné prostředí, sociální status a role, styl rodinné výchovy, apod.
- osobnostní – konstalace osobnostních vlastností, které zvyšují náchylnost člověka stát se obětí, nikoli univerzálně, jedná se spíše vždy o určitý druh kriminality (podvody, znásilnění a jiné)
- behaviorální – tj. rizikové chování (vyhledávání viktimogenních lokalit, provokující chování, apod.)

Právě uvedený třetí typ viktimogenních faktorů, tedy behaviorální faktory jsou předmětem zkoumání praktické části této práce, především ve vztahu ke vzniku trestné činnosti.

Zjednodušeně lze říci, že existují místa a určité časové okamžiky, se kterými je spojeno větší než běžné riziko ohrožení, že se stanete obětí trestného činu. Tyto faktory, které nevycházejí přímo ze samotné oběti, chápeme jako tzv. viktimogenní situaci. Na oběti ale záleží, jak se k těmto rizikovým faktorům zachová. „*Jestliže se těmto místům a časovým okamžikům nevyhýbáme, zvyšujeme pravděpodobnost (stát se obětí)*“ (Čírtková, 2013, s. 112) Za obecná riziková chování, respektive rizikové faktory v chování považujeme například pohyb po tmavých, málo frekventovaných místech a odlehlých místech, při pravidelném, periodickém výskytu na těchto místech (venčení psa, kondiční běh, aj.) se riziko zvyšuje, dále navazování kontaktů s neznámými osobami, vpuštění do bytu neznámých, byt' na pohled důvěryhodných lidí, využívání autostopu, riziko zvyšuje i stav opilosti, špatné zabezpečení bytu, garáže, apod., pohyb v rizikových skupinách (gangy), agresivní či arogantní chování a další. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 50)

Konkrétně u mravnostní kriminality hovoříme o typických viktimogenních místech jako jsou odlehlá prostranství (parky, louky, apod.), zejména u znásilnění však není výjimkou, že k němu dochází na atypických místech (výtah, chodba v domě, osobní vozidlo). Charakteristickým jevem tohoto skutku jsou dvě místa činu. První, kde pachatel oběť tipuje, pozoruje a vyčkává na vhodný okamžik, druhým je místo, kde samotný čin realizuje. (Valerián In: Kovář a kol., 2008, s. 157)

4 Obět' znásilnění

Znásilnění „obecně náleží mezi nejbrutálnější a nejvíce traumatizující trestné činy, které na svých obětech zanechávají dlouhodobé, často i doživotní následky. Představuje neoprávněný zásah do integrity oběti v tak citlivé oblasti, jakou je intimní život.“ (Jelínek a kol., 2009, s. 542) Uvedená definice vystihuje, jak závažný dopad může mít znásilnění na osobnost oběti a její další průběh života. Tato kapitola si klade za cíl přiblížit problematiku psychologie oběti znásilnění, vymezit dopady, které čin na obět' má a základně nastínit možnosti pomoci oběti.

Znásilnění obklopuje celá řada stereotypních představ a názorů, které jsou nejen součástí mediálního obrazu znásilnění, ale přetrvávají v laické a bohužel často i v odborné veřejnosti. Jedná se o tzv. **mýty o znásilnění**, které jsou spojeny právě se sekundárními újmami viktimizace a ve velké míře případů také ovlivňují rozhodování oběti v otázce oznámení nebo utajení skutku, který se jí stal. Typickými mýty o znásilnění jsou:

- Hlavním motivem při znásilnění je sexuální touha. – sexuální pud, respektive samotný sexuální akt je použit jako zbraň, s cílem pokořit a způsobit bolest oběti, nejde tedy o žádný projev vášně k oběti
- Pachatel znásilnění je ojedinělý patologický jedinec. – ve většině případů se jedná o vztahové znásilnění, kde je pachatelem buď přítel, manžel nebo někdo, koho obět' předem zná, bylo by bláhové předpokládat, že by většina těchto pachatelů byla patologickými sexuálními devianty ve smyslu dnešní psychiatrie
- Znásilněné osoby jsou za své znásilnění zodpovědné. – v tomto případě se mýtus opírá právě o přenesení viny na obět', která se vystavila ať vědomě nebo nevědomě viktimogenní situaci, je důležité si ale uvědomit, že znásilnění může potkat kohokoliv a kdekoliv
- Pachatel znásilnění je pro obět' neznámý muž a znásilnění probíhá formou přepadení. – tento mýtus jsme již několikrát vyvrátili na základě vysokého výskytu vztahových znásilnění (Ciprová, 2010, s. 8-9)

Jiní autoři (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 43) přidávají ještě další mýty, jako je například mýtus o slušných a neslušných ženách, který říká, že slušným ženám vedoucí řádný rodinný život se znásilnění stát nemůže. Dále mýtus o atraktivních obětech, kde panuje přesvědčení, že znásilněny mohou být jen atraktivní, mladé a vyzývavě oblečené dívky a v neposlední řadě také mýtus o možnosti se ubránit, který tvrdí, že pokud oběť nechce, tak ke znásilnění nedojde.

Všechny uvedené mýty je potřeba považovat za zcela mylné, pro oběť velmi zraňující, přinášející další sekundární rány a psychické následky. Nejen laická veřejnost, ale především odborníci by měli mít na paměti, že „*pachatelův poukaz na to, že „ona mě provokovala“, znásilnění neomlouvá, naopak jej činí závažnějším, protože ze strany násilníka dochází ke snaze ospravedlnit své jednání svým (samo vzatým) privilegiem rozhodovat (z pozice muže) o vhodném jednání žen a případné excesy trestat.*“ (Havelková In: Ciprová, 2010, s. 23)

4.1 Dopady znásilnění na oběť

Pro pochopení hloubky následků, které tento trestný čin zanechává nejen na psychice oběti, je důležité si nastínit samotný průběh znásilnění, a co může oběť při činu prožívat.

„*Pro porozumění...je nutné přihlížet k celkové situaci znásilnění.*“ (Čírtková, 2013, s. 194) Přístup k oběti musíme vždy vhodně volit podle druhu konkrétního činu, který byl na oběti spáchán a přihlížet také k průběhu samotného skutku. Podle druhu trestného činu rozlišujeme dva typy obětí, oběti vztahového znásilnění a oběti útočného znásilnění. U prvního typu budeme pracovat především s pocity viny, které oběť může pociťovat, ve druhém případě se bude jednat o intervenci v souvislosti se silným strachem, který oběť zpravidla během znásilnění prožívala. Pro vhodný přístup k oběti je nutné také přihlídnout k samotnému průběhu činu, kdy podle výzkumů nejčastěji oběti prožívají tyto emoce: strach ze smrti, bezmocnost, vztek, ponížení, hnus, pocit odstupů (distance). Je důležité při volbě adekvátní intervence zjistit, co oběť prožívala a s jakými pocity se po činu musí vyrovnávat. (Čírtková, 2013, 194-195)

Dopad znásilnění na oběť je vždy individuální. V odborné literatuře (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 24) ale nalezneme tři důležité faktory, které ovlivňují hloubku dopadu činu na oběť a případnou pravděpodobnost vzniku posttraumatické stresové poruchy. Jsou to previktimní osobnost, okolnosti trestného činu a reakce okolí. Poslední dva aspekty byly přímo nebo nepřímo vysvětleny již výše v práci. Pod pojmem previktimní osobnost rozumíme osobnostní založení člověka, které určuje význam všech prožívaných situací, včetně prožívání trestného činu. Vymezujeme především tři osobnostní aspekty, které mají vliv na schopnost oběti vyrovnat se s trestným činem. Jedná se o iluzi kontroly (člověk je přesvědčen o tom, že „mě se to stát nemůže“), deklarovaný, nepravý cynismus (předstíraná lhostejnost k emocionálním projevům, apod.) a tzv. poučená oběť (člověk, který je alespoň orientačně seznámen s potížemi a následky, které může po zkušenosti s trestným činem očekávat, se lépe s příznaky vyrovnává).

Dynamiku prožívání újmy můžeme dle časového hlediska rozdělit do tří fází:

- fáze šoku – tzv. fáze nárazu, nastává bezprostředně po činu, dynamika prožívání šoku odpovídá reakcím, které popisuje psychologie stresu.
- fáze hojení (nastupující adaptace) – fáze postupného vyrovnávání se s činem, proces, kdy oběť zpracovává své trauma.
- fáze zhojení (konečná adaptace) – oběť zpracovala prožité trauma, vzpomínky ztrácejí emoční náboj, skutek je integrován do kontinuity oběti. (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 28-31)

Z jiného hlediska (avšak obsahově dosti podobného) odborná literatura (Čírtková, 2013, s. 198) rozděluje následky znásilnění do dvou skupin. Za první bezprostřední, odehrávající se těsně po činu, která představují akutní reakce oběti na silný stres a za druhé dlouhodobé, které jsou zpravidla charakterizovány jako posttraumatická stresová porucha.

Posttraumatická stresová porucha (dále jen PTSP) je charakteristická *„znovuprožíváním a přetrváváním této (traumatické) události ve vědomí, spojené s intenzivním strachem, pocitem bezmoci a hrůzy a potřebou vyhnout se podnětům,*

kteře mohou být s touto událostí spojeny.“ (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 57) Můžou vzniknout bezprostředně nebo s kratším či delším odstupem (několik týdnů až měsíců) od traumatické události. O PTSP hovoříme, jestliže vznikne nejdéle do šesti měsíců od události a trvá více než měsíc. Za typické příznaky je považováno rozpomínání se na trauma, negativní emoční stavy a ztráta pozitivních emocí, zabezpečovací a vyhýbavé chování a zvýšená tělesná a psychická vzrušivost. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 57-59)

V souvislosti s PTSP hovoří odborná literatura (Čírtková, 2014, s. 91-92) o tzv. **traumatu znásilnění** (rape trauma). Podstatou je prožitý pocit ohrožení života či fyzické existence, posléze uvědomění si zážitku negativní intimity. Oběť, která zažila opovržení a ponížení od pachatele, často jen „pokračuje“ v tom, co pachatel započal. Typickými příznaky traumatu znásilnění jsou úzkostné stavy, fobie a psychosomatické potíže, poruchy vztahů a sexuální poruchy a změněný vztah k vlastnímu tělu. V praxi se jedná například o pocíťování různých psychogenní bolestí, poruchy příjmu potravy, deprese, rezignace, ztráta smyslu života, přerušení sociálních vztahů i sexuálního života nebo naopak promiskuitní chování bez intimity, výjimkou není ani kompulzivní mytí či zanedbávání vlastního těla.

Z výše uvedeného vyplývá, že oběť znásilnění potřebuje adekvátní, včasnou a vhodně zvolenou pomoc ze strany odborníků, citlivé a korektní jednání ze strany orgánů činných v trestním řízení, ale důležitou roli hraje i příhodně vyjádřená podpora od nejbližších i širšího sociálního okolí. Právě pomoci oběti znásilnění se věnuje následující podkapitola.

4.2 Pomoc obětem znásilnění

Citlivé a korektní jednání s obětí je podstatou procesu minimalizování dalších negativních dopadů a zanechání dlouhodobých nebo trvalých následků na psychice oběti. Pomoc a podporu obětem rozdělujeme na laickou a profesionální. Do odborné pomoci zahrnujeme pomoc psychologickou, sociální a právní. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 62)

Za laickou pomoc považujeme tu, která je poskytována „neodborníky“, tedy nejčastěji rodinou a sociálním nejbližším okolím. Zde hrozí riziko, že při nevhodné

reakci okolí může dojít k posílení negativního dopadu činu na oběť, respektive k projevům sekundární viktimizace. Laická pomoc by měla především spočívat v podpoře oběti ve zpracování pocitů viny, napomoci k normalizaci následků viktimizace, přispět k obnově pocitu bezpečí a schopnosti důvěřovat, podpořit oběť ve vyjadřování svých emocí, pomoci obnovit víru ve vlastní schopnosti (restaurovat iluzi kontroly) a podpořit oběť při řešení jejích hlavních problémů spojených například s procesem vyšetřování nebo vyhledáváním potřebných informací a institucí, které by mohli oběti pomoci. (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 126-130)

Odborná pomoc zahrnuje intervenci v oblasti psychologické, sociální a právní. Od profesionálů má oběť právo očekávat odborné a vhodné jednání i vedení komunikace, například při výslechu apod. Čírtková (2013, s. 204) uvádí pro vhodnou komunikaci s obětí dvě základní zásady. Jde o respektování lidské důstojnosti poškozené a poskytování informací o místech psychologické podpory a pomoci. Z těchto základních zásad vycházejí i konkrétní doporučení, jak jednat a komunikovat s obětí znásilnění. Těmito doporučeními jsou navázat kontakt s obětí po získání si její důvěry, naslouchat oběti (nepřerušovat, nezpochybňovat, apod.), dbát na vyváženost a přirozenost jak neverbální tak verbální složky komunikace (oční kontakt, apod.), říkat pravdu, i když je pro oběť nepříznivá, pokoušet se vcítit do situace oběti, respektovat její chování, poskytnout informace nebo ji odkázat na instituce, kde potřebné informace dostane. (Sochůrek, Sluková, 2013, s. 60-61)

At' už vystupujeme v roli odborníka anebo se oběti snažíme pomoci naší laickou podporou, měli bychom mít v jakémkoliv kontaktu s obětí znásilnění na paměti, že *„špatný úsudek nebo naivita není prohřeškem, za který by měli být jedinci trestáni znásilněním. At' už udělala oběť cokoliv, platí, že pachatel neměl právo znásilňovat.“* (Čírtková In: Kovář a kol., 2008, s. 71)

5 Výzkumné šetření zaměřené na rizikové chování a preventivní opatření studentek VŠ

V této části práce se budu věnovat výzkumnému šetření zabývajícím se formami rizikového chování studentek vysokých škol souvisejícími s trestným činem znásilnění a preventivními opatřeními, které tato cílová skupina používá k předcházení tohoto trestného činu. Respondentky jsou studentky vysokých škol, které studují pouze v prezenční formě studia.

Výzkumné šetření mapuje rizikové chování, kterého se cílová skupina ve vztahu k trestnému činu znásilnění dopouští a zaměřuje se na preventivní opatření, které cílová skupina používá, aby předcházela možnosti vzniku tohoto trestného činu. Výzkumné šetření by mělo zjistit, zda se studentky vůbec nějakého rizikového chování dopouštějí, jakého rizikového chování se dopouští nejčastěji, jestli používají nějaké preventivní opatření pro snížení rizika možnosti znásilnění a jaká tato preventivní opatření to nejčastěji jsou. Cílem výzkumného šetření je zmapování rizikového chování a užívání preventivních opatření v souvislosti s trestným činem znásilnění u studentek vysokých škol.

Metoda byla zvolena kvantitativní. Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí dotazníků. Použité dotazníky obsahovaly celkem 15 položek, všechny byly uzavřené, viz Příloha číslo 1 – Dotazník. Dotazník byl vyplňován zcela anonymně. Použitý dotazník obsahoval vybrané položky z dotazníku z výzkumného šetření použitého v bakalářské práci Preventivní opatření žen proti fyzickému napadení od Davida Varga z Masarykovy univerzity v Brně vypracované v roce 2014. Položky nebyly vybrány náhodně, ale tak, aby postihovaly cíl výzkumného šetření této práce, jedná se o položky 1 – 12. Zároveň byl dotazník doplněn o tři nové položky, které byly s ohledem na téma a účel práce zařazeny navíc, jedná se o položky 13 – 15. Všechny dotazníky byly pořízeny písemnou formou, které jsem osobně distribuovala.

Základní vzorek tvoří studentky vysokých škol, které studují pouze v prezenční formě studia. Z toho vyplývá, že se zpravidla jedná o studentky ve věku do 26 let. Výzkumný vzorek je tvořen 103 náhodně vybranými respondentkami.

5.1 Hypotézy

Podle Gavory (2000, s. 50) je hypotéza předpoklad, který musí být vyvozen z vědecké teorie. Hypotéza musí být vždy vědecky podložena. Hypotéza se po provedeném šetření buď potvrdí, nebo vyvrátí. Hypotézy pro tento průzkum byly stanoveny na základě výsledků vybraných položek z výzkumného šetření bakalářské práce Preventivní opatření žen proti fyzickému napadení od Davida Varga z Masarykovy univerzity v Brně z roku 2014. (Varga, 2014) Výsledky tohoto výzkumu byly pro účely této práce zaokrouhleny na celá čísla.

H1: Méně než 20% respondentek absolvovalo kurz sebeobrany. – z výzkumného šetření vyplývá, že pouze 18% žen se zúčastnilo kurzu sebeobrany (Varga, 2014, s. 22)

H2: Více než 70% respondentek bývá v pozdních hodinách (za tmy) samo venku. – pouze 29% respondentek výzkumu uvedlo, že se v pozdních hodinách nezdržují samy venku (Varga, 2014, s. 24)

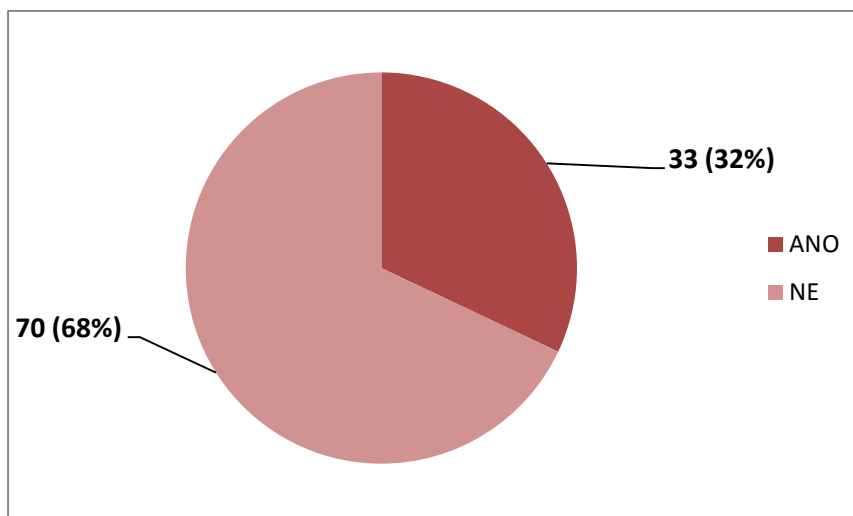
H3: Více než polovina respondentek se nenechá doprovodit domů člověkem, kterého jen nedávno potkala. – z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že pouze 35% respondentek by se nechalo doprovodit domů od člověka, kterého nedávno potkaly (Varga, 2014, s. 27)

H4: 80% respondentek se vyhýbá parkům, podchodům a špatně osvětleným uličkám. – dle výzkumu odpovědělo kladně na otázku, zda se těmto uvedeným místům vyhýbá až 81% žen (Varga, 2014, s. 30)

5.2 Prezentace získaných dat

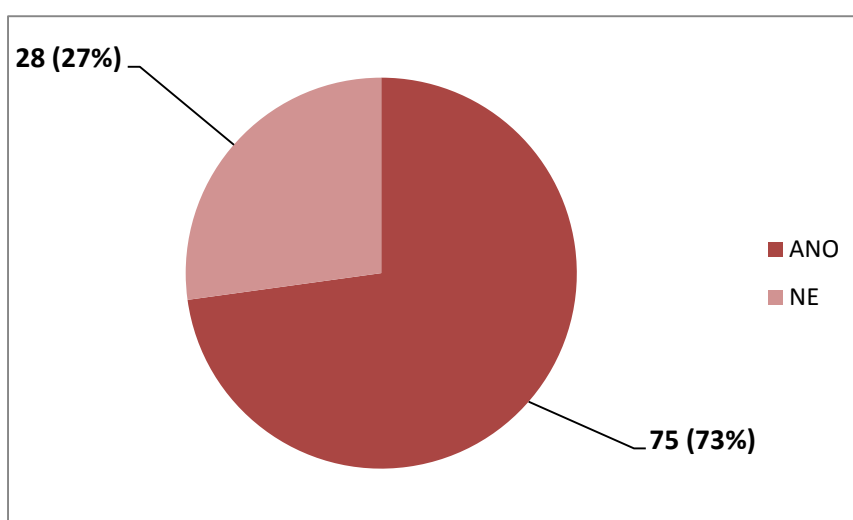
V položce číslo 1 byly respondentky dotazovány, zda se někdy zúčastnily kurzu sebeobrany. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 32 % dotázaných vysokoškolaček, což odpovídá 33 z celkového počtu 103 respondentek, absolvovalo kurz sebeobrany.

Graf 1- Zúčastnila jste se někdy kurzu sebeobrany?

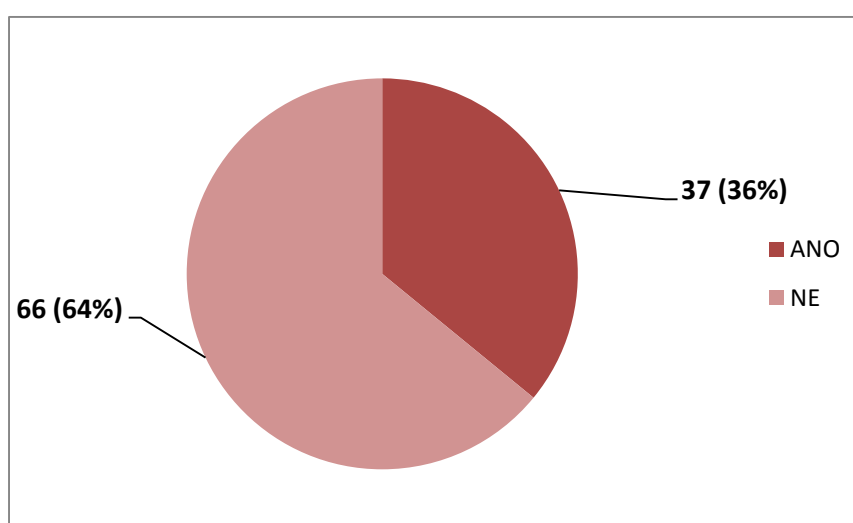
Položka číslo 2 zkoumala, zda se respondentky zdržují v pozdních hodinách, respektive za tmy samy venku. Právě nepohybovat se osamělá za tmy venku, patří k základním preventivním opatřením. Ne vždy je ale možné, toto opatření dodržet, například když se žena vrací pozdě z práce domů, venčí psa apod. Také je nutno přihlídnout k rozdílům v ročním období, kdy v zimě se stmívá mnohem dříve než v létě. V zimě žena tedy nemusí nutně být venku v noci, ale již v pozdních odpoledních hodinách lze pohyb venku považovat za rizikovější než v létě za světla. V grafu 2 vidíme, že přes 70 % dotázaných dívek se pohybuje za tmy samo venku. Znamená to, že pouze 28 respondentkám ze 103 dotázaných se daří dodržovat toto preventivní opatření.

Graf 2 - Býváte v pozdních hodinách (za tmy) sama venku?

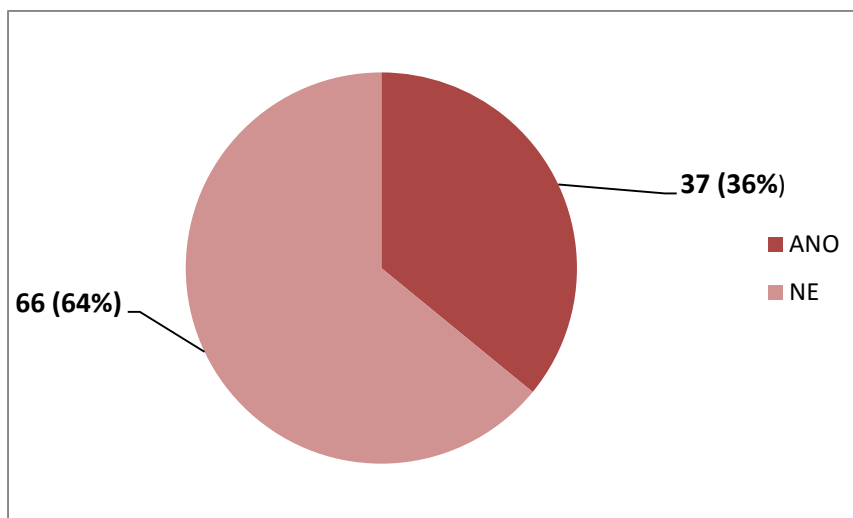
Třetí položka zjišťovala, zda si respondentky, pokud se ocitnou za tmy venku samotné, raději zavolají taxi, aby je zavezlo domů, než aby šly pěšky. Na tuto otázku odpovědělo kladně pouze 37 respondentek, tedy 36% tázaných studentek. Přes polovinu dotázaných, přesně 64% vysokoškolaček, by ale raději zvolilo cestu domů pěšky. Jedním z vysvětlení může být finanční náročnost, kterou cesta taxi představuje. Avšak právě odvoz taxi službou je jedna z možností, kterou se dá zvýšit vlastní bezpečnost a předejít tak možnému riziku, které představuje cesta domů za tmy

Graf 3 - Zavoláte si v noci raději taxi, aby Vás zavezlo až domů, než abyste šla sama pěšky?

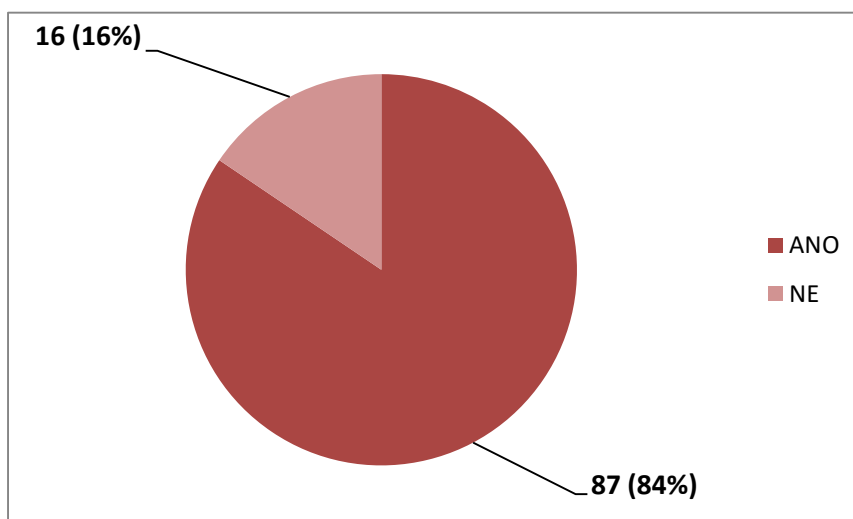
Položka číslo 4 zkoumala podobný problém jako předchozí položka, a to ten, jestli si dívka raději zavolá někomu známému, aby ji doprovodil domů, než aby musela absolvovat sama cestu pěšky. V tomto případě byly výsledky totožné jako v předchozím grafu. Z Grafu 4 je zřejmé, že respondentky tedy volí stejně často možnost zavolat někomu známému, jako možnost zavolat si taxi. Toto zjištění je k předpokládané menší finanční náročnosti oproti taxi službě celkem překvapivé.

Graf 4 - Zavoláte někomu známému, aby Vás za tmy doprovodil domů?

V položce číslo 5 bylo zjišťováno, zda respondentky, pokud jdou někam samy za tmy, o tom dají někomu vědět a zavolají mu, když na místo dorazí v bezpečí. Zde zvolila markantní část respondentek odpověď ano, jednalo se přesně o 87 dotázaných, tedy o 84% studentek. Pouhých 16% respondentek, toto opatření nevyužívá. Toto opatření nesouvisí přímo s prevencí napadení, ale zvyšuje pravděpodobnost, že se o tom, že není něco v pořádku, dozví okolí rychleji.

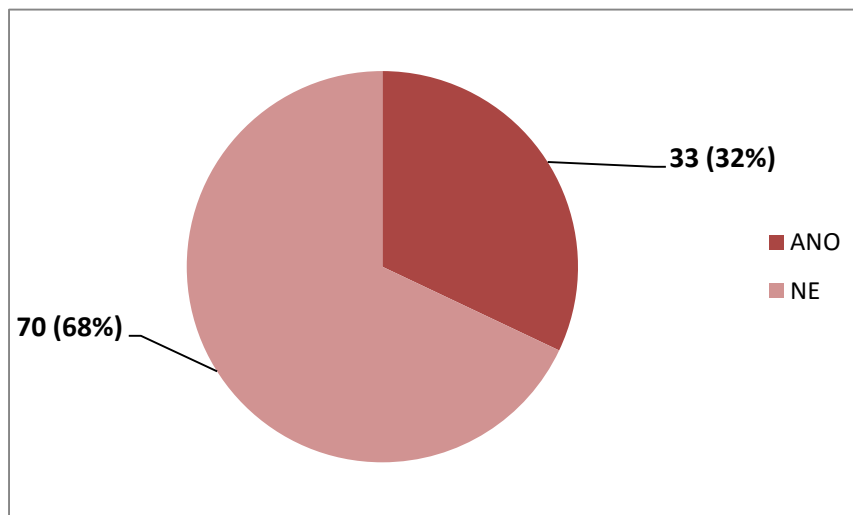
Graf 5 - Když jdete někam za tmy, dáte o tom někomu vědět a zavoláte mu, když tam dorazíte v bezpečí?

V položce číslo 6 byly respondentky tázány, zda by se nechaly doprovodit člověkem, kterého jen nedávno potkaly. V Grafu 6 vidíme, že kladně odpovědělo 33 vysokošolaček, odpověď ne zvolilo 70 respondentek, tedy 68 % všech

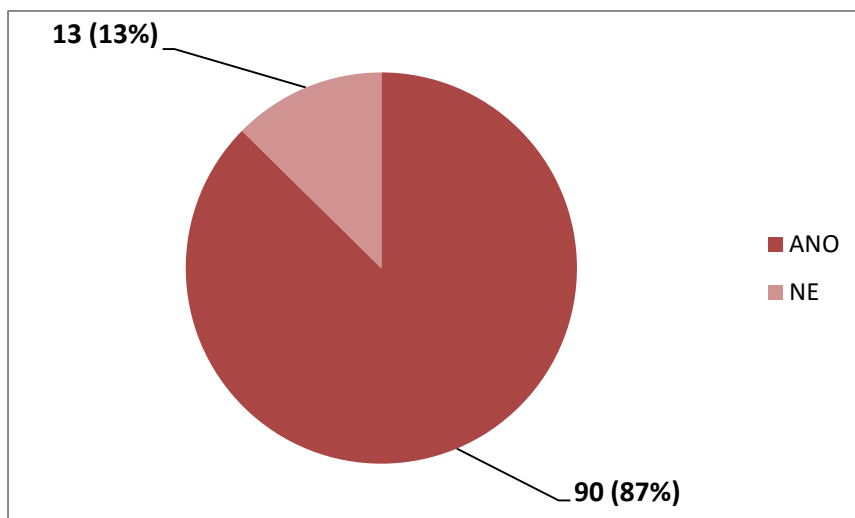
dotázaných. Právě chybný odkad nejen situace, ale i člověka, může zvýšit pravděpodobnost možnosti nejen znásilnění.

Graf 6 - Necháte se doprovodit člověkem, kterého jste jen nedávno potkala?

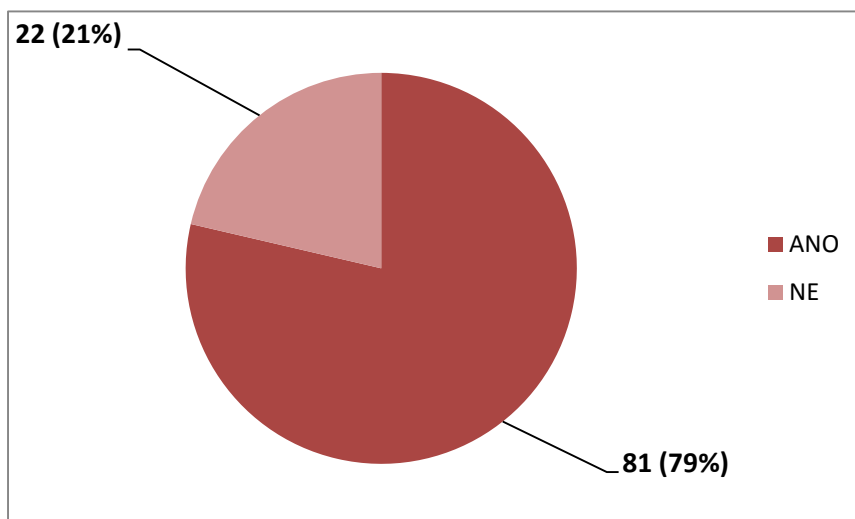
Položka číslo 7 zkoumala, zda respondentky chodí, pokud jsou samy za tmy po osvětlených ulicích. Pohybovat se na osvětlených místech je základní preventivní opatření, právě na osvětlených místech je žena schopna rychleji a lépe zpozorovat potencionální nebezpečí, respektive možného útočníka a také se rychleji zorientovat v prostoru a najít možné únikové cesty, případně se možnému útočnickovy úplně vyhnout. V osvětleném prostředí je také větší možnost, že si případného napadení někdo další například další kolemjdoucí všimne a pomůže. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 87% respondentek toto preventivní opatření využívá, pouhých 13% uvedlo, že po osvětlených ulicích nechodí.

Graf 7 - Když jdete sama za tmy, chodíte po osvětlených ulicích?

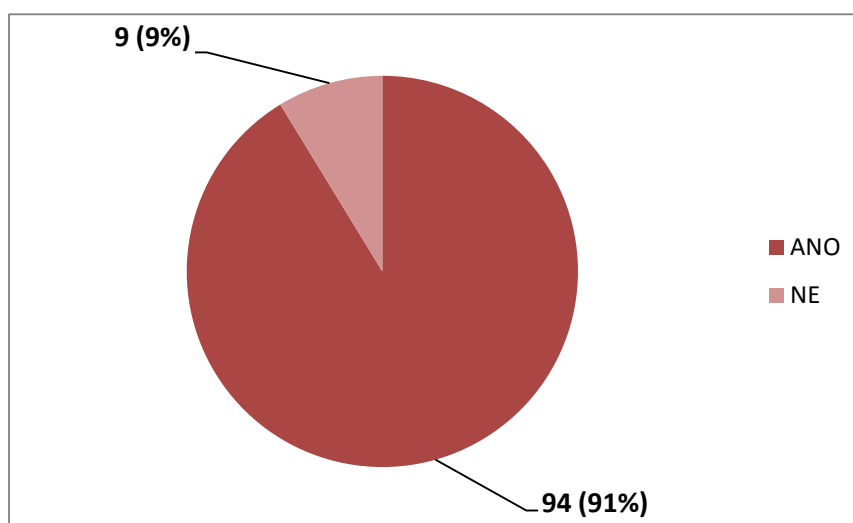
Osmá položka zjišťovala, zda se vysokoškolačky vyhýbají v pozdních hodinách parků, podchodů, úzkým a špatně osvětleným uličkám. Tato položka úzce souvisela s předcházející otázkou. V rámci preventivních opatření je nejen důležité chodit po osvětlených místech, ale také pohybovat na místech, kde je větší koncentrace lidí. Odlehlá, málo frekventovaná místa, jakými například parky či podchody v nočních hodinách zpravidla jsou, představují opět zvýšené riziko možného napadení. Na tuto otázku odpovědělo kladně 81 respondentek, tedy 79% ze všech dotázaných, zbylých 21% respondentek v dotazníku uvedlo, že se těmto místům nevyhýbá.

Graf 8 - Vyhýbáte se parkům, podchodům, úzkým a špatně osvětleným uličkám? (v pozdních hodinách nebo na místech, kde je málo lidí)

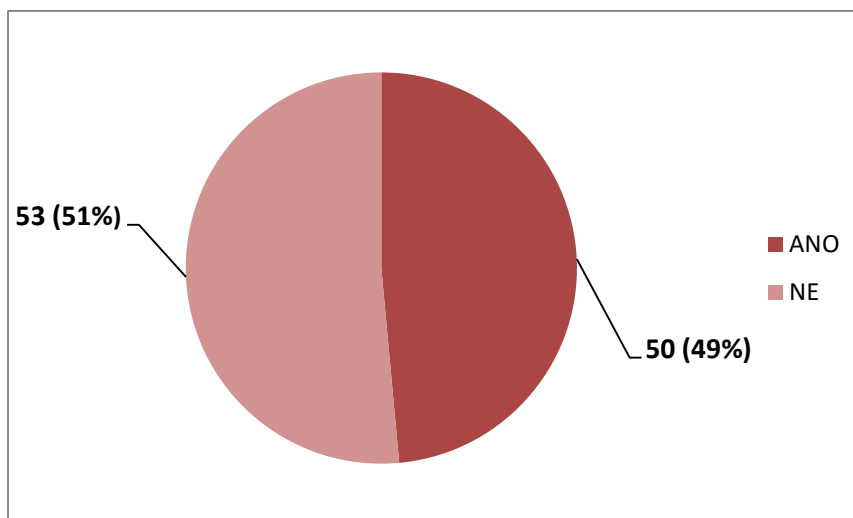
V položce číslo 9 byla respondentkám položena otázka, zda sledují své okolí a dívají se občas i kolem sebe a za sebe. Opět se jedná o jedno ze základních preventivních opatření. Průběžně sledovat své okolí a mít přehled o tom, co se kolem děje, dává ženám možnost rychleji efektivně zareagovat nebo se úplně případnému napadení vyhnout. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že toto opatření dodržuje až 91% dotázaných vysokoškoláček, což představuje 94 respondentek z celkových 103. Zbýlých 9 studentek v dotazníku uvedlo, že své okolí nesleduje.

Graf 9 - Sledujete své okolí? Díváte se občas i kolem sebe a za sebe?

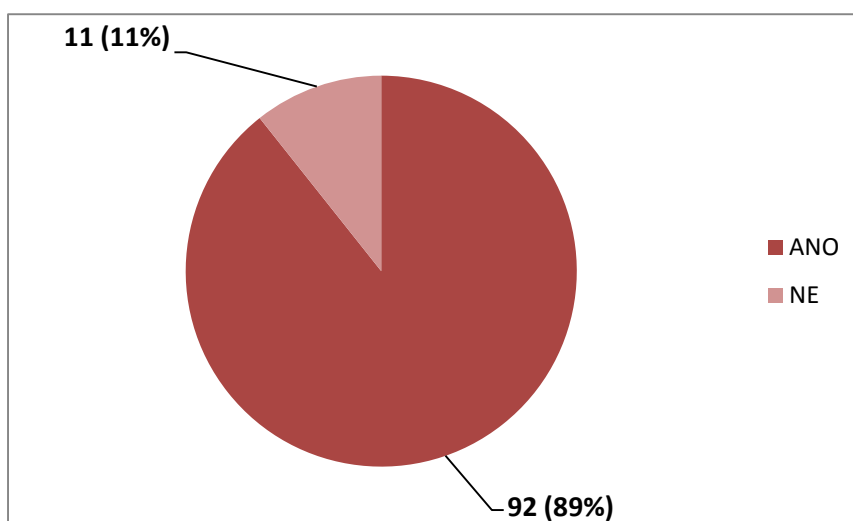
Položka číslo 10 zkoumala, jestli se respondentky při vystupování z auta nejprve rozhlédnou, zda je to bezpečné. Většina lidí se před vystoupením z auta nejprve rozhlédne, aby do nich nevrazilo další auto nebo aby sami nesrazili dvířky chodce. Rozhlédnout se je důležité, ale také z toho důvodu, jelikož při výstupu z auta se stáváme zranitelnější a pro možného útočníka tedy snadnější obětí. Zranitelnější jak fyzicky, z důvodu naší polohy těla při vystupování a s tím spojenou například nestabilitou a podobně, ale také se většinou výrazně nesoustředíme na své okolí, ale například abychom něco v autě nezapomněli nebo auto řádně zamkli. Z výzkumného šetření vyplynulo, že téměř stejný počet respondentek se před vystoupením z auta rozhlédne, jako těch co se před vystoupením nerozhlédnou. Odpověď ano uvedlo v dotazníku 50 vysokoškoláček a odpověď ne zvolilo zbylých 53.

Graf 10 - Když vystupujete z auta, rozhlédnete se nejprve, jestli je to bezpečné?

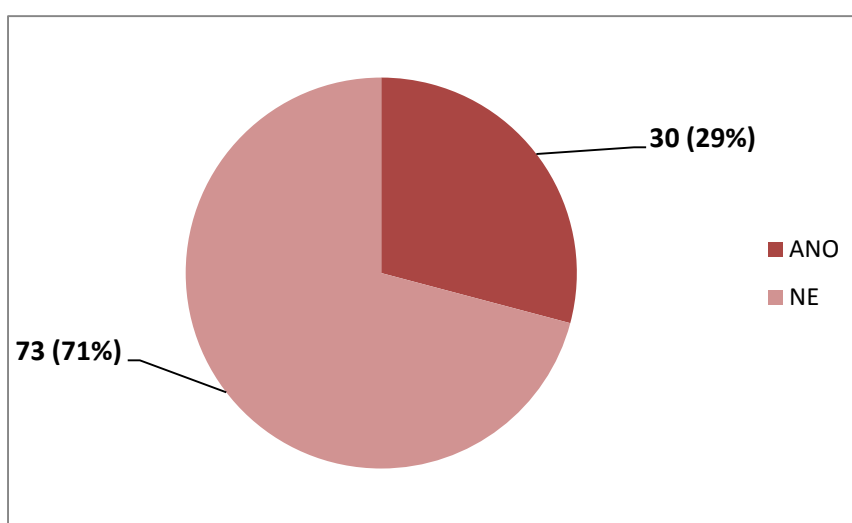
V položce 11 byly respondentky dotazovány na to, jestli mají v ruce připravené klíče, když se přibližují ke svému domu. Podobně jako v předešlé položce se žena stává při hledání klíčů, i případně odemykání dveří mnohem zranitelnější, jelikož nesoustředí svou pozornost na své okolí. Potencionální útočník tedy může využít chvíle, kdy žena stojí venku přede dveřmi a hledá v kabelce klíče nebo i momentu, kdy odemkne dveře a spolu s ní se dostane do domu nebo bytu. V případě, že se k domu žena blíží již s připravenými klíči má dostatek prostoru i času nadále mít přehled o svém okolí a minimalizovat čas strávený u vchodových dveří při odemykání. Toto preventivní opatření užívá 92 ze 103 dotázaných studentek, tedy 89% oproti zbylým 11%.

Graf 11 - Když se přibližujete ke svému domu, máte v ruce připravené klíče?

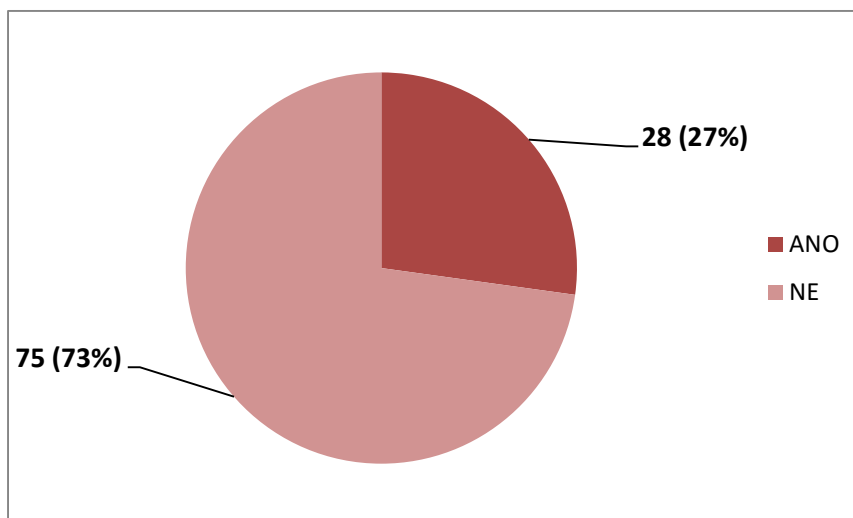
Položka číslo 12 zkoumala, jestli respondentky chodí hlavně v pozdních hodinách nebo na místech, kde je málo lidí se sluchátky v uších. Právě sluchátka v uších snižují pozornost a způsobují, že jsou lidé méně vnímaví ke svému okolí. Žena se sluchátky v uších může být tedy více zaskočena možným útokem a než žena, která má dostatečný přehled o svém okolí, které vnímá všemi svými smysly. Na Grafu 12 vidíme, že 30 respondentek uvedlo, že sluchátka v uších nosí i v pozdních hodinách, zbylých 73, 71% odpovědělo ne, tedy že sluchátka nenesí.

Graf 12 - Chodíte venku se sluchátky v uších? (hlavně v pozdních hodinách nebo na místech, kde je málo lidí)

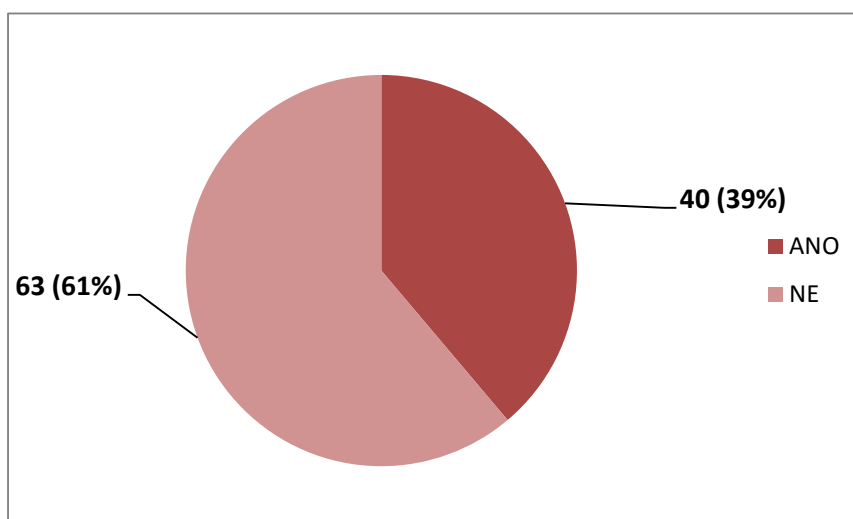
V položce 13 byla respondentkám položena otázka, zda někdy použily autostop. Autostop je obecně považován za možnou velmi rizikovou situaci. Spojení uzavřeného prostoru, ze kterého nemáte možnost odejít, které auto představuje s faktorem, že řidiče neznáte a nemůžete tedy odhadnout jeho povahu, chování ani záměry, tvoří z autostopu výrazný rizikový faktor. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 28 dotázaných vysokoškoláček, tedy 27% někdy autostop použilo, zbylých 75 vysokoškoláček, které představují 73%, uvedlo, že nikoliv.

Graf 13 - Použila jste někdy autostop?

Čtrnáctá položka se zaměřovala na to, zda respondentky u sebe nosí prostředky sebeobrany, jako například pepřový sprej a podobně. Právě tyto prostředky sebeobrany mohou v rozhodující chvíli poskytnout napadené ženě čas a šanci na útěk anebo případnou obranu. Na Grafu 14 vidíme, že z celkového počtu 103 dotázaných vysokoškolaček uvedlo pouhých 40, že prostředky sebeobrany u sebe nosí. Tento počet tvoří pouze 40% všech dotázaných, zbylých 60%, tedy 63 respondentek, tyto prostředky u sebe nenosí.

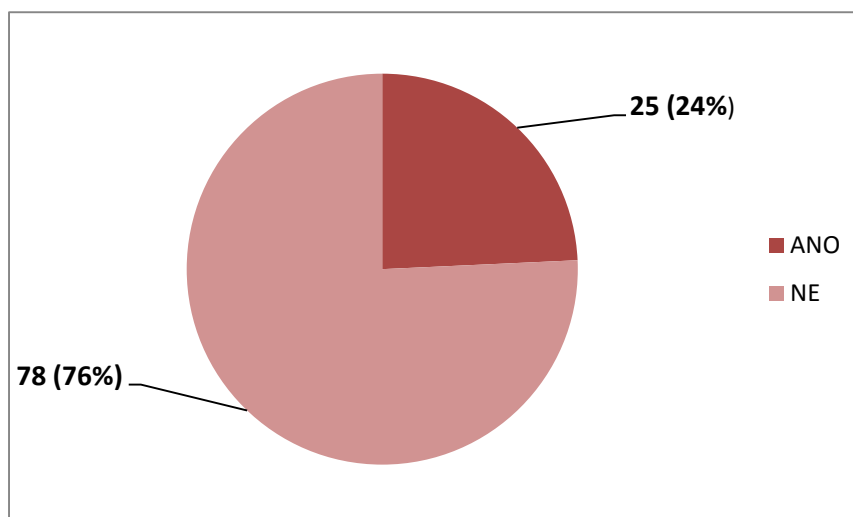
Graf 14 - Nosíte u sebe prostředky sebeobrany? (pepřový sprej, apod.)

Poslední položka číslo 15 zjišťovala, zda se respondentky subjektivně cítily někdy sexuálně ohroženy, například možností znásilnění, sexuálním obtěžováním

a podobně. Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že 25 dotázaných vysokoškoláček se někdy cítilo sexuálně ohrožených, tento počet představuje 24% z celkového vzorku. Zbýlých 78 studentek, tedy 76% tento pocit neuvedly.

Graf 15 - Cítila jste se někdy sexuálně ohrožena? (možností znásilnění, sexuální obtěžování, atd.)

5.3 Verifikace hypotéz

Cílem výzkumného šetření bylo zmapování rizikové chování a užívání preventivních opatření v souvislosti s trestným činem znásilnění u studentek vysokých škol. Výzkumný vzorek byl stanoven na 103 studentek vysokých škol studující pouze prezenční formu studia. Výzkumné šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou.

Na začátku byly stanoveny čtyři hypotézy, z nichž se dvě potvrdily a dvě nepotvrdily. Hypotézy byly stanoveny na základě výsledků vybraných položek z výzkumného šetření bakalářské práce Preventivní opatření žen proti fyzickému napadení od Davida Varga z Masarykovy univerzity v Brně z roku 2014.

Hypotéza číslo 1 (H1) se týkala absolvování kurzu sebeobrany. Konkrétně zda se méně než 20% vysokoškoláček zúčastnilo kurzu sebeobrany. Tato hypotéza se nepotvrdila, jelikož z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že kurz sebeobrany absolvovalo 32% respondentek. To znamená o 12% více, než bylo stanoveno v hypotéze.

Hypotéza číslo 2 (H2) se zaměřovala na to, zda bývají vysokoškolačka samy (za tmy) venku. V hypotéze bylo stanoveno, že více než 70% respondentek samo venku bývá. Tato hypotéza se ve výzkumném šetření potvrdila. Na základě výsledků výzkumu totiž 73% respondentek uvedlo, že se za tmy samo venku pohybuje.

Hypotéza číslo 3 (H3) se týkala toho, jestli se vysokoškolačky nechají doprovodit člověkem, kterého jen nedávno potkaly. Hypotéza byla stanovena tak, že více než polovina respondentek se od takového člověka doprovodit nenechá. Z výzkumu vyplynulo, že 68% respondentek uvedlo v dotazníku odpověď ne, že nenechají, tudíž se hypotéza potvrdila.

Hypotéza číslo 4 (H4) se týkala toho, zda se vysokoškolačky vyhýbají parkům, podchodům a špatně osvětleným uličkám, zejména v pozdních hodinách a na místech, kde je málo lidí. Hypotéza byla stanovena, že 80% respondentek těmito uvedenými místy vyhýbá. Tato hypotéza se ovšem nepotvrdila, jelikož z výsledků výzkumu vyplynulo, že pouze 79% vysokoškolaček uvedlo odpověď ano, že se těmito místy vyhýbají.

5.4 Závěr výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zmapování rizikové chování a užívání preventivních opatření v souvislosti s trestným činem znásilnění u studentek vysokých škol, které studují pouze prezenční formu studia. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 103 náhodně vybraných vysokoškolaček. Výzkum byl kvantitativní, proveden dotazníkovou metodou. Z předchozí kapitoly víme, že se z celkem čtyř stanovených hypotéz dvě potvrdily a dvě nepotvrdily.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že většina dotázaných vysokoškolaček zpravidla dodržuje alespoň některá z uvedených preventivních opatření a tím předchází rizikovým situacím. Nejvíce využívaným preventivním opatřením je podle výsledků výzkumného šetření to, že studentky sledují své okolí a dívají se kolem sebe i za sebe, což uvedlo 91% respondentek. Dalším nejvíce užívaným opatřením, který uvedlo 89% respondentek je to, že když se přibližují ke svému domu, mají již v ruce připravené klíče. Jen o pár procent méně uváděné je opatření, týkající se chůze po osvětlených ulicích, to potvrdilo 87% dotázaných respondentek.

Naopak nejčastějším rizikovým faktorem je podle výzkumného šetření pobyt venku za tmy, který uvedlo 73% studentek. Druhým nejčastěji uváděným rizikovým faktorem, je fakt, že u sebe respondentky nenosí prostředky sebeobran, jako je například pepřový sprej a další, což uvedlo 61% dotázaných.

Překvapivým zjištěním byl fakt, že studentky využívají stejně možnosti zavolat někomu známému, aby je za tmy doprovodil domů jako možnosti zavolat si taxi. Vzhledem k předpokládaným nulovým finančním nákladům v případě doprovodu známým, oproti vysokým finančním nákladům za taxi službu se tato procentuální shoda jeví jako překvapivá. V obou případech zvolilo tuto možnost 36% studentek.

Další zajímavé zjištění vyplývající z výsledků výzkumného šetření se týkalo postoje studentek k cizím lidem. Více jak třetina respondentek uvedla, že se nechá doprovodit domů od člověka, kterého jen nedávno potkala, téměř stejný počet dotázaných, přesně 27% by k takto neznámému člověku i nastoupilo do auta, tedy použilo autostop. Právě špatný odhad nebo dokonce nemožnost jakéhokoliv odhadu možného pachatele je jedním z nejvíce rizikových faktorů, které mohou výrazně zvýšit pravděpodobnost vzniku napadení. V případě autostopu se riziko navíc zvyšuje o uzavřený prostor, který auto představuje. Další položka, která se týkala také dopravního prostředku, přinesla též zajímavé zjištění. V tomto případě byly respondentky tázány, zda se před vystoupením z auta nejprve rozhlédnou, aby zjistily, je-li to bezpečné. Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že téměř polovina, konkrétně 49% toto preventivní opatření nepoužívá a z auta vystupuje bez rozhlédnutí. Přitom právě při vystupování z auta je člověk více ohrožený, jelikož se méně soustředí na své okolí a fyzicky je také zranitelnější, jelikož je ohnutý, předkloněný, apod.

Výzkumné šetření také zkoumalo subjektivní pocit ohrožení možností sexuálního napadení, jako je například znásilnění, sexuální obtěžování apod. Z výsledků vyplynulo, že se téměř čtvrtina dotázaných studentek cítila někdy touto možností ohrožena. Osobně považují toto procento za poměrně vysoké vzhledem k výsledkům předchozích položek, ze kterých vyplývá, že dotázané studentky z valné části uplatňují alespoň některá, pokud ne všechna z preventivních opatření. Naopak výsledek, že pouze 32% studentek potvrdilo absolvování kurzu sebeobran, osobně považují za nízký. Právě na kurzech sebeobran má člověk, zpravidla laik v této

oblasti, možnost seznámit se se základními preventivními opatřeními, která může v běžném životě uplatnit a se základními principy sebeobrany, která může využít v případě, když již k samotnému útoku dojde.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat trestný čin znásilnění jako důsledek rizikového chování studentek VŠ a popsat důsledky tohoto trestného činu na oběť. Obecně se tato práce zabývala problematikou trestného činu znásilnění a s ním souvisejícího rizikového chování, které zvyšuje pravděpodobnost, že se člověk stane obětí tohoto trestného činu.

V teoretické části bylo snahou podat základní vhled do problematiky trestného činu znásilnění včetně přiblížení problematiky oběti znásilnění. Práce se věnovala také obecně kriminalitě a mravnostní kriminalitě, typologiím znásilnění i typologiím oběti, oblasti viktimologie a rizikovému chování oběti a v neposlední řadě se též zabývala dopady znásilnění na oběť a následnou pomocí obětem znásilnění. V empirické části byly prezentovány výsledky výzkumného šetření, jehož cílem bylo zmapování rizikové chování, respektive rizikových (viktimogenních) faktorů v chování a dále užívání preventivních opatření v souvislosti s trestným činem znásilnění u studentek vysokých škol. Výzkumné šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou a studentky byly náhodně vybírány. Výzkumný vzorek tvořilo 103 studentek vysokých škol, které studovaly pouze v prezenční formě studia.

Výsledky výzkumného šetření můžeme považovat za celkem potěšující. Z výsledků totiž vyplynulo, že studentky se ve valné většině vyhýbají rizikovým situacím a uplatňují alespoň některá, pokud ne všechna z uvedených preventivních opatření. V budoucnu bych doporučila provést stejné výzkumné šetření zaměřené na jinou cílovou skupinu, anebo při vyhodnocování dat rozčlenit sebraná data výzkumného šetření od respondentek, které potvrdily účast na kurzu sebeobrany a od respondentek, které toto tvrzení negovaly. Bylo by zajímavé porovnat výsledky, jak se liší četnost a konkrétní druhy preventivních opatření u respondentek poučených z kurzu sebeobrany a těch nepoučených.

Téma znásilnění a především problematiku pomoci oběti znásilnění považuji nejen za pole zájmu odborníků z řad prevence i represe, ale za zájem celé společnosti na omezení a předcházení této trestné činnosti nebo v případech spáchání tohoto trestného činu za zájem na včasné a účinné pomoci obětem. Znásilnění osobně považuji za jeden z nejbrutálnějších trestných činů, který zanechává nesmazatelné stopy v psychice člověka, respektive oběti, a který ovlivňuje její další život.

Proto pokládám pomoc a intervenci u těchto obětí za nezbytnou a klíčovou. K efektivní a vhodné pomoci, zejména ze strany laiků, tedy blízkých oběti je nutná právě informovanost o tomto tématu, která boří zaběhnuté předsudky a mýty o znásilnění a otevírá toto často v minulosti, ale bohužel i někdy ještě dnes tabuizované téma.

Seznam literatury a zdrojů

- 1) BLATNÍKOVÁ, Šárka, FARIDOVÁ, Petra a ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Vydání první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. 221 s. ISBN 978-80-7338-143-1
- 2) BLATNÍKOVÁ, Šárka, FARIDOVÁ, Petra a ZEMAN, Petr. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Vydání první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 221 s. ISBN 978-80-7338-153-0
- 3) ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online]. [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
- 4) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2013. 445 s. ISBN 80-86473-86-4
- 5) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*. Vydání 1. Praha: Portál, 2014. 158 s. ISBN 978-80-262-0582-1
- 6) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In: KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese. Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF s. r. o., 2008. 56-87 s. ISBN 978-80-7345-161-5
- 7) ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědků) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing a. s., 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2
- 8) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- 9) HAVELKOVÁ, Barbara. In: *Pod hladinou. Fakta a mýty o znásilnění*. Gender Studies o. p. s., 2010. 76 s. ISBN 978-80-86520-31-5
- 10) HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie*. Vydání první. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014. 65 s.

- 11) JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. 1248 s. ISBN 978-80-7502-049-9
- 12) JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. Vydání. Praha: Leges, 2014. 320 s. ISBN 978-80-7502-016-1
- 13) KOVÁŘ, Petr a VALERIÁN, Luboš. Vývoj mravnostní kriminality podle policejních poznatků a statistik. In: KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese. Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF s. r. o., 2008. 44-55 s. ISBN 978-80-7345-161-5
- 14) KUČHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena a kolektiv. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2012. 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2
- 15) KUTÁLKOVÁ, Petra a KOBOVÁ, Lubica. *Sexuální násilí. Proč se nikdo neptá?* Praha: In Iustitia, o. p. s., 2014. 232 s. ISBN 978-80-260-5793-2
- 16) NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. Druhé, přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2
- 17) Policie ČR. *Kriminalita*. [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- 18) Právní prostor. *Otázky spojené s mravnostní trestnou činností – I. část*. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/otazky-spojene-s-mravnostni-trestnou-cinnosti-i-cast>
- 19) SOCHŮREK, Jan, SLUKOVÁ, Květuše a kolektiv. *Úvod do viktimologie pro pomáhající profese*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. 120 s. ISBN 978-80-7372-951-6
- 20) ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. 3632 s. ISBN 978-80-7400-428-5

- 21) UZEL, Radim a MITLOHNER, Miroslav. *Vybrané otázky lidské sexuality*. Vydání první. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2007. 93 s. ISBN 978-80-7041-609-9
- 22) VALERIÁN, Luboš. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese. Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF s. r. o., 2008. 150-167 s. ISBN 978-80-7345-161-5
- 23) WEISS, Petr a KRULOVÁ, Tatiana. Psychické následky traumatizace obětí sexuální agrese. In: KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese. Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: MAXDORF s. r. o., 2008. 101-114 s. ISBN 978-80-7345-161-5
- 24) ZOUBKOVÁ, Ivana a MOULISOVÁ, Marcela. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing s. r. o., 2004. 141 s. ISBN 80-86795-05-5

Seznam příloh

Příloha číslo 1 - Dotazník

Vážené respondentky,
následující dotazník zkoumá formy rizikového chování související s trestným činem znásilnění a preventivní opatření, které se používají k předcházení tohoto trestného činu.

Dotazník je anonymní a výsledky budou použity pro účely bakalářské práce.

Vybranou odpověď **zakroužkujte**.

1. Zúčastnila jste se někdy kurzu sebeobrany?	ANO	NE
2. Býváte v pozdních hodinách (za tmy) sama venku?	ANO	NE
3. Zavoláte si v noci raději taxi, aby Vás zavezlo až domů, než abyste šla sama pěšky?	ANO	NE
4. Zavoláte někomu známému, aby Vás za tmy doprovodil domů?	ANO	NE
5. Když jdete někam za tmy, dáte o tom někomu vědět a zavoláte mu, když tam dorazíte v bezpečí?	ANO	NE
6. Necháte se doprovodit člověkem, kterého jste jen nedávno potkala?	ANO	NE
7. Když jdete sama za tmy, chodíte po osvětlených ulicích?	ANO	NE
8. Vyhýbáte se parkům, podchodům, úzkým a špatně osvětleným uličkám? (v pozdních hodinách nebo na místech, kde je málo lidí)	ANO	NE
9. Sledujete své okolí? Díváte se občas i kolem sebe a za sebe?	ANO	NE
10. Když vystupujete z auta, rozhlédnete se nejprve, jestli je to bezpečné?	ANO	NE

11. Když se přibližujete ke svému domu, máte v ruce připravené klíče?	ANO	NE
12. Chodíte venku se sluchátky v uších? (hlavně v pozdních hodinách nebo na místech, kde je málo lidí)	ANO	NE
13. Použila jste někdy autostop?	ANO	NE
14. Nosíte u sebe prostředky sebeobrany? (pepřový sprej, apod.)	ANO	NE
15. Cítila jste se někdy sexuálně ohrožena? (možnost znásilnění, sexuální obtěžování, apod.)	ANO	NE

Děkuji za vyplnění dotazníku!